

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ

Факультет дизайну та декоративно-прикладного мистецтва

Кафедра дизайну

Атестаційна магістерська робота

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 022 Дизайн

ОПП “Дизайн”

Науковий керівник канд. мист.,

доц. О. І. Сопко

Рецензенти:

канд. мистецтв., доц. О. І. Гаврош

Робота допущена до захисту в ДЕК

Завідувач кафедри: канд. мист.,

доц. кафедри дизайну І. І. Небесник

Ужгород 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ
Факультет дизайну та декоративно-прикладного мистецтва
Кафедра дизайну

УДК 655.3.27:7.01

Кравченко Валентина Юріївна

Наукова магістерська робота
Естетичні аспекти в книжковій ілюстрації для дітей
кінець XX-го – початок XXI ст.)
Галузь знань 02 Культура і мистецтво
Спеціальність 022 Дизайн
ОПП “Дизайн”

Науковий керівник канд. мист.,

доц. О. І. Сопко

Рецензент

канд. філол. наук _____ П. П. Чучка

Робота допущена до захисту в ДЕК

Завідувач кафедри: канд. мист.,

доц. кафедри дизайну І. І. Небесник

Ужгород 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ

1.1. Стан досліджуваної теми (Аналіз літератури)

1.2. Методика дослідження

1.3. Джерельна база

Висновки до Розділу 1

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ПРО СУЧАСНУ ІЛЮСТРАЦІЮ

2.1. Основне про ілюстрацію дитячих книг

2.2. Роль структури книги у формуванні ілюстративного матеріалу

2.3. Взаємовпливи ілюстрування та традицій видавничої справи

Висновки до Розділу 2

РОЗДІЛ 3. ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ В ІЛЮСТРАЦІЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

3.1. Тенденції ілюстрованої книги для дітей від 2000 до 2022 року

Висновки до Розділу 3

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

СПИСОК ІЛЮСТРОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ

ДОДАТКИ

ВСТУП

В науковій роботі розглядається тема “Дитяча книжкова ілюстрація ХХІ-го століття: психологічні та естетичні аспекти”. Як бачимо естетичні уподобання в ілюструванні книжок змінюються рік від року, як і все мистецтво загалом. І більша кількість уваги завжди надається ілюстрації дитячої літератури, як одному із шляхів виховання дітей.

Ілюстрування книжок не зазнало великих змін протягом сторіччя, техніки і принципи залишилися тими самими, за виключенням діджитала. З періоду входження у повсякденне життя комп’ютерів і можливості використання їх всіма користувачами, процес створення і обробки ілюстрації суттєво скоротився. Ілюстрації тепер легше і швидше обробляти, що допомагає зберегти більше часу для обрання техніки або міксу технік. Такі варіанти сприяють пошуку нових шляхів для створення ілюстративного зображення.

В цій роботі досліджується як сама ідея нової дитячої літератури, так і дитяча книга як витвір мистецтва, утворення цього взаємозв’язку між книгою та ілюстрацією. А також роль ілюстратора в творенні цього процесу.

Актуальність теми полягає у вивченні та аналізі сучасної ілюстрації до дитячої літератури.

Об’єктом дослідження є загальні поняття про ілюстрацію для дітей на прикладах ілюстрованих дитячих видань ХХІ ст., виданих в Україні та інших країнах Європи.

Предметом дослідження є естетичні аспекти в ілюстрації дитячої літератури 2000-2022 рр.

Мета наукової роботи полягає у дослідженні сучасної дитячої ілюстрації та виявлення зв’язку між структурою книги та ілюстрацією.

Для розкриття теми було сформовано такі **завдання**:

- зібрати та проаналізувати літературу, що пов'язана з темою;
- класифікувати зразки ілюстрації для дітей, знайти спільні та відмінні риси;
- вивчити і проаналізувати основні сучасні тенденції впливу на видавничу справу;
- дослідити як взаємопов'язана структура книги з ілюстрацією;
- проаналізувати обрані книги з точки зору естетичного аспекту;

Методи дослідження:

- системний підхід
- метод аналізу та синтезу;
- метод класифікації;
- порівняльний метод;
- історичний метод.

Хронологічний метод дослідження у нашій роботі дав нам можливість проаналізувати події та дозволив побачити процес розвитку ілюстрації в дитячій літературі в країнах Європи та сучасної України.

Системний підхід, ми використали, щоб дослідити феномен ілюстрації як цілісного напрямку в мистецтві зі своїми принципами формотворення та головними ознаками. Так як головний метод системного підходу - це системний аналіз ми проаналізували чимало зразків видавничої продукції з використанням ілюстративного матеріалу .

Метод аналізу та синтезу дозволив нам в нашій роботі отримати відповіді на питання про вплив на свідомість та формування сприйняття ілюстрації як культурного явища в різних країнах, зокрема в сучасній Україні.

Метод класифікації дозволив нам знайти сукупність правил та ознак, характерних для стилю поп-арт на всіх періодах його розвитку.

Порівняльний метод дослідження дав нам можливість шляхом порівняння стилю, визначити схожість та відмінність між ілюстрацією різних періодів як явища.

Історичний метод дослідження ми використали для того, щоб дослідити часові межі та хронологічні етапи формування та розвитку ілюстрації для дітей зазначеного періоду.

Територіальні межі охоплюють територію України та інші країни Європи.

Хронологічні рамки розглядаються від другої половини ХХ ст. до сьогодні, проте в основному фокусі період від 2000 по 2022 рр..

Наукова новизна полягає у виявленні маловідомих імен ілюстраторів вищенаведеного періоду та введення їх в науковий обіг.

Практичне значення дослідження: полягає в можливості використання результатів для написання наукових досліджень, у педагогічній практиці для підготовки спецкурсів, навчальних посібників та методичних розробок з культурології, психології реклами та графічного дизайну.

Апробація результатів дослідження: можливість впровадженням результатів наукових досліджень та їхнє використання у навчальному процесі шляхом включення в навчальні, навчально-методичні та методичні посібники та підручники.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ

1.1. Стан досліджуваної теми. Аналіз літератури

Запорукою вдалої книжки є її органічність, ілюстрація доповнює текст, вона – його дзеркало, вона тлумачить його, і чим більше ілюстрацій у книзі, тим вона багатше. Та це не єдина її функція, вона також має де-ніде додавати і власне звучання тексту, а часом може розповісти більше, ніж це можна зробити словами. Та чи є ілюстрація просто будь-якою картинкою до тексту? Ні. Чи має вона власні критерії доцільності? Звісно, так. Денис Зільбер, автор книги “Розмова про ілюстрацію в піжамах і з чашкою кави”, говорить, що вона (іл.) не є процесом інтуїтивного самовираження, а є ретельною та акуратною побудовою кадру, сцени, композиції з метою донести до глядача ідею з максимальною ефективністю та мінімальними втратами [37].

Відомий автор та дослідник Пушкар-Андрющенко також зауважує, що невід’ємними особливостями ілюстрації є її залежність від літературного тексту і вона має зрозумілу мета – доповнити наочно-зоровими образами оповідання автора. [1]

Серед досліджень, що мають значення у контексті цієї роботи, можна виділити праці Бутніка-Сіверського «Принципи ілюстрування дитячої книжки» [3], Пітеніної В., що також досліджувала його принципи: «Ukrainian Soviet Children's Book of the 1920S – 30S: V. Butnik-Siverskiy Book Illustration Concept and Its Implementation» [58], Лагутенко О. та Пітеніної В. “The fairy tale and the reality in Ukrainian children`s books of the first soviet decade” [42].

В різний час ілюстрація мала свої вимоги стосовно часу, на який припадала робота ілюстратора. Валерія Пітеніна і Ольга Лагутенко доповідають, як на початку 20-тих років з дитячої літератури вилучали усілякі натяки на фантастичність і казковість [42]. Насамперед це було пов’язано із запереченням

всього буржуазного, боротьбою із класовою нерівністю тих років шляхом видалення усього, що може завадити режиму. Можна припустити, що гоніння на казкову ілюстрацію почалися значно раніше. Як відмічає Марина Баліна в своїй статті "Пролетарская сказка в детской литературе Веймарской республики: к вопросу о жанровой специфике", у 1918 році фольклорні казки вважалися ворогом дитини, лідери пролеткульту вказували що казки підтримують буржуазні ідеали і розвивають хвору уяву у дітей [6]. Марина Баліна цитує задачі ілюстрації того часу словами американського літературознавця Джека Зайпса, який у 1997 році писав, що пролетарські казки повинні були відобразити свою бідність і показати потенційні можливості змін цього стану за допомогою політичної активності [6]. Як дізнаємось далі зі статті Баліної, відповіддю на це були запропоновані концепції з використання прийомів ілюстрування дітьми дитячої літератури дослідниками Кабінету Дитячої Творчості, зокрема Ф. Шмітом та його послідовником Б. Бутніком-Сіверським у 20-30 рр. [3]. Пітеніна, досліджуючи роботу цього науковця, пише, що тоді вчений дослідив два шляхи використання дитячого малюнка, де перший заключався в помірному коригуванні дорослого, а другий у наслідуванні дорослим дитячого малюнку повністю, і саме останній варіант вчений вважав більше перспективним. На їх основі розробив керування для створення ілюстрацій до літератури для дошкільного, молодшого шкільного та середнього шкільного віку, як трьох категорій в ілюстрованій дитячій книзі [58].

Досліджень ілюстрованої сучасної книги з точки зору структури і порівняння жанрів дитячої ілюстрованої книги, особливо сьогоденного періоду є ще недостатньо. Тому можна вважати цю тему мало вивченою. Знайдено чимало джерел, де автори висвітлюють окремі аспекти ілюстрації, як наприклад виховні аспекти, естетичний вплив дитячих книг на читача, зв'язок ілюстрації із фізичним та психологічним здоров'ям дитини та ін.

З українських авторів-науковців, вивчаючих окремі аспекти ілюстрованої дитячої літератури, в тому числі її функції, структуру, зв'язок з текстом, можна виділити тих, чий дослідження на ту чи іншу тематику пов'язану з дитячою ілюстрацією, було використано у цій роботі. Основний і головний інтерес було віддано авторам, які досліджують естетичні аспекти в ілюстрації для дітей. Зокрема, це праці: Братусь І. В., Война А.О. «Функції ілюстрацій у дитячій літературі» [13], Овчинников В. С. «Історія книги: Еволюція книжкової структури» [14], Н. Белічко «Українська книжкова графіка 50–70-х років ХХ ст.» [19], А. Майовець «Ілюстрування дитячих книг художниками-випускниками Української академії друкарства останньої чверті ХХ ст.: досвід художньо-технічного виконання» [19], В. Олійник «Сучасний погляд українського художника-ілюстратора на оформлення дитячої книги (на прикладі творчості Костя Лавра)» [31], М. Токар «Художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації» [32] серед українських джерел, і М. Helmly «The Power of the Picturebook: Examining Aesthetics and Critical Literacy for Imagination» [45], J. Evans «Challenging and controversial picture books: Creative and critical responses to visual texts» [46], P. Crawford та D. Hade «Inside the picture, outside the frame: Semiotics and the reading of wordless picture books» [47], W. Eisner «Graphic Storytelling and Visual Narrative» [49], Līga Puida, «Investigation of interdependent and independent relationship models between the text and the illustration in children storybooks» [55] та інші поміж зарубіжних.

Важливе значення мають дослідження, пов'язані із виховним аспектом. Зв'язок вихованням з дитячою ілюстрованою книгою в тій чи іншій мірі висвітлюють у своїх працях такі українські науковці: Л. Балущька «Українська дитяча книжка: проблеми кількості та якості. Майбутнє твориться в дитинстві» [5], О. Литвиненко «Дитяча книга в мультимедійному середовищі: сучасний стан та перспективи розвитку» [25], Ю. Федіна «Освітньо-виховний потенціал ілюстрації дитячої книги» [33], зарубіжні: А. Хвостікова «Виммельбухи как средство развития речи» [4], Н. Гончарова «Через цветной мосток к познанию:

роль иллюстрации в детской научно-познавательной книге» [21], А. Громова «Эмоциональная память и ее механизмы» [22], С. Remi «Reading as Playing: The Cognitive Challenge of the Wimmelbook» [41], L. Lbright «Bringing the Ice Maiden to life: Engaging adolescents in learning through picture book read-alouds in the content areas» [53] та інші.

Для даної роботи також були використані джерела, де досліджується дитяча ілюстрація і взаємозв'язок її розвитку на ринку із розвитком видавництва. Тут можна виокремити такі праці українських авторів: Г. Новік та П. Земцова «Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га» [5], Л. Давиденко «Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації» [23], Е. Огар «Дитяча книга: проблема видавничої підготовки» [30], Н. Шульська та А. Манюхіна «Ілюстративна культура сучасної дитячої книги: видавничі норми й читацькі вимоги» [35].

У даному дослідженні було достатньо багато зарубіжних джерел, але акцент ставився на вітчизняних. Слід зауважити, що в процесі написання наукової роботи нами було виявлено значно менше вітчизняних джерел на цю тему.

Важливе значення надається дослідженням впливу естетичного аспекту на психічний і психологічний стан маленького читача, а також зв'язок візуальних наративів з психічними процесами. Корисні положення можна знайти у працях Б. Ананьєва, Л. Веккера, Е. Громової, А. Леонт'єва, Л. Матвєєвої. У цьому дослідженні ми зробимо спробу поєднати всі важливі аспекти вибраних праць і зробити найбільш повне дослідження впливу та поєднання структури дитячої ілюстрованої літератури і естетичних аспектів на читача.

1.2. Методика дослідження

Вибір методики дослідження зумовлений сучасними критеріями в оцінюванні естетичних аспектів ілюстрації з огляду на залежність ілюстрації від структури в дитячій ілюстрованій в період з 2000-х – 2022 рр. Дослідження специфіки обраної теми проводилося за допомогою стилістичних, естетичних і образно-пластичних особливостей у дитячій ілюстрованій книзі 2000-х – 2022 рр. Вивчення візуальної біографії проводилося з урахуванням історичних процесів, що відбувалися в суспільно-політичному житті країн, де розвивався цей вид графічного мистецтва. Дослідження взаємозв'язку між структурою і ілюстрацією, а також порівняння різних візуально-літературних прикладів проводилося з урахуванням книжкових видань у країнах України та Європи.

Хронологічний метод дослідження у нашій роботі дав нам можливість проаналізувати події та дозволив побачити процес розвитку ілюстрації в дитячій літературі в країнах Європи та сучасної України.

Системний підхід ми використали, щоб дослідити ці три візуально-літературні жанри як живі форми структуризації дитячих книг.

Метод аналізу та синтезу дозволив отримати відповіді на питання про дитячу ілюстрації про методику роботи книжкового ілюстратора та вплив методів роботи над ілюстрацією на подальший продукт та його структуру.

Метод класифікації дозволив нам знайти сукупність правил та ознак, притаманних дитячій ілюстрованій книзі на всіх етапах її розвитку.

Порівняльний метод дослідження дав нам можливість шляхом порівняння трьох жанрів дитячої ілюстрованої літератури, виявити закономірності структуризації дитячої книжки і взаємозв'язок тексту і ілюстрації у виданнях для дітей.

Історичний метод дослідження у цій роботі дав можливість проаналізувати основні тенденції розвитку ілюстрації в дитячих книгах та дозволив окреслити основні впливи того чи іншого проміжку часу на основні групи дитячої літератури, які розглядали в науковій роботі: пікчербук, сайлентбук та віммельбук. Також дослідили часові межі виникнення і розвитку феномену ілюстрації в дитячій книзі.

1.3. Джерельна база

Окрім літературних досліджень і наукових праць до джерельної бази нашого дослідження увійшли, носії історичної інформації та артефактів, що виникли як видавничий продукт, зокрема зразки ілюстрованих видань для дітей в Україні та за кордоном: “Дуже голодна гусениця”, “Коник”, “Де Воллі ?”, “Літні правила”, “Утка, смерть і тюльпан”, “Я синій”, “Рік у лісі”, “Посібник для початківців із спостереження за ведмедями”, “Ще п’ять хвилин”, “Мій новий дом”, “Маленька мавпочка”, “Усе, що треба знати перед школою”, “Прогуляйтеся цим світом у Різдвяний час”, “Історії про Пандімуна”, “Лускунчик”, “Як маленьке Лисенятко Святого Миколая шукало”, “Ану спи, овечко!”, “Ведмідь не хоче спати”, “Вересова міль”, “Хто росте в саду”, “Пан Слон і пані Газель ідуть до великого міста”, “Куди і звідки”, “Мій дім і речі в нім”, “Хто там, за дверима?”, “Моя хатка на дереві. Історії з-над і з-під землі”, “Кучеряві (серія книг)”, “Вони змінили світ. Видатні жінки України”, “Мишача зимонька, ведмежий сніжище”, “Найкращі дні року”, “Вафельне серце”, “Велике перевтілення”, “Мама прийшла”, “Біжи, саламандро!”, “Говерла”, “Сюрприз для сов”, “Булькало”, “100 казок Мамаи Гуски”, “Пташина колискова”, “Хто зробить сніг”, “Латочка і Крапочка”, “Мені (не) потрібен собака”, “Нечуй Невмирущий”, “Небеса Анни”, “Елі й Гастон: Ліс спогадів”, “Серце, плач”, “Бути мною”.

Ключові представники видавництв України та Європи, спеціалізуючихся на дитячій книзі: “А-ба-ба-га-ла-ма-га”, “Видавництво Старого лева», «Ранок», «Веселка», “Крокус”, “Видавництво”, “Талант”, “Чорні вівці”, “Три мурахи”, “Читаріум”, “Біла Сова”, “Абрикос”, “Богдан”, “Vivat”, “Блим-Блим”, «Астролябія», “Вісім лапок”, «Видавничий дім Школа», Дитяча редакція видавництва "Наш Формат", “Bloomsbury U.S.A. Children's Books”, “Templar”, “Macmillan Children's Books”, “Walker Books”, “Самокат”, “Carthusia”, “La Casa sull'Albero”, “Edizioni Clichy”, “Ediciones SM”.

Сучасні представники книжкової ілюстрації та їхні твори: Емілія Дзюбак, Кость Лавро, Романа Романишин та Андрій Лесів, Наталя Шерстюк, Оксана Була, Грася Олійко, Мар'яна Прохасько, Галя Зінько, Таня Горюшина, Оля Музиченко, Олександр Шатохін, Мар'яна Микитюк, Юлія Косівчук, Світлана Балух, Юля Шалімова, Маша Фоя, Юлія Вус, Аня Гаврилюк, Марина та Дмитро Демковичі, Флоренс Дайє, Гайом Перро, Деббі Пауелл, Макс Фідлер, Агнес Баруцці, Ервін Мозер, Крістіна Андрес, Девід Робертс, Стіан Гуле, Ерік Карл, Шон Тан, Вольф Эрльбрух, Ірен Гульєлмі, Селін Дереньокур, Шарлотта Парді, Анна Хьоглунд, Мартін Хендфорд, Марта Альтес, Маріна Айзен, Таня Ухова, Ерве Тюлле, Bianca Sangalli Moretti, Philip Giordano

Висновки до Розділу 1

Дослідницької літератури другої половини ХХ ст. є досить багато, але значно важче знайти науково-дослідницькі джерела ХХІ ст., зокрема з 2000 по 22 рік. Оскільки таких робіт є ще недостатньо на цей час, наша робота є дуже актуальною.

У зв'язку з тим, що тема дитячої ілюстрації як виду мистецтва за останню половину двадцятого віку і до нашого не досить поширена в науковій літературі

україномовних і зарубіжних джерелах, робота залишається неповною. Ми обрали досліджувати останні роки - з 2000 до 2022, тому є сенс звернутися до цієї роботи пізніше, і довести її до завершення. В подальшому планується розширити кількість досліджуваних візуально-літературних жанрів до 5, включаючи комікс і графічний роман. Наразі ці два жанри залишаються мало вивченими і в Україні також мало розповсюдженими.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ПРО СУЧАСНУ ІЛЮСТРАЦІЮ

Говорячи про початок розвитку ілюстрації в дитячій літературі як окремого мистецького жанру, можна вважати першим дитячим повноцінним виданням "Буквар" Івана Федорова, що був надрукований у 1574 у Львові і містить в собі приклади енциклопедичної, поетичної і прозової дитячої літератури того часу [30].

Книга "Світ чуттєвих речей у картинках" (*Orbis sensualium pictus*) Яна Амоса Коменського була видана ще раніше, вперше у 1658 році, на латині і німецькій мові і вважається першим дитячим виданням в Європі. Основною її ціллю було полегшення вивчення латинської мови. Цікаво, що автор передає ілюстраціям найголовнішу роль, тобто спочатку учень має описати те що бачить, а потім переходить до вивчення тексту, які грають другорядну роль - називають ілюстрацію і описують що на ній відбувається. Професор А. А. Красновський у передмові до видання 1941 року пише про те, що автор вважав, що спочатку розглядаючи візуальні елементи, а потім описання своїми словами ситуації через побачене в ілюстрації, суттєво сприяє полегшенню процесу читання і вивчення матеріалу. [14]

Повертаючись до українських видань, варто коротко позначити основні періоди становлення дитячої книжкової ілюстрації. В період з 17-18 ст. дитяча книга розширюється з підручників - абеток, букварів, до повчальних творів. Формується книжка енциклопедичного характеру, а також починають розвиватися історичні твори, книжки про подорожі і пригоди. Розвивається книжкове оформлення в буквицях, орнаментах, на сторінках книжки обов'язково присутні гравюри та невеличкі заставки [30]. Ілюстрація розвивалася - з чорно-білих гравюр, які панували в книгах на початку книгостворення, до ксилографії в 18 ст., гравюра на металі та камені того ж часу, до повністю різнокольорових цифрових зображень.

В якийсь час становлення книжкової ілюстрації як самостійного виду мистецтва, картинка в книзі стала головним, а не другорядним героєм. І відтоді, вона має право як бути на рівних правах з текстом, так і замінити його собою повністю, як це можемо бачити в "тихих" книгах. Наприклад, у книзі Шона Тана "Rules of Summer" (іл. 7) ілюстрація грає домінуючу роль, бо зовсім мала кількість тексту - лише одне речення повністю розкриває ілюстрація, і навіть додає новий зміст, підкреслюючи текст деталями. Від кількості наявності тексту і ілюстрації в книзі залежить і структура книги.

Ілюстрації з "Посібника для початківців із спостереження за ведмедями" (іл. 42) майже точно повторюють текст книги. Текст на першому розвороті, де зображені два ведмеді, один чорний, а другий бурий, починається так: "Це чорний ведмідь. А це бурий ведмідь". Коли в історію вводиться головний герой, хлопчик, що полюбляє ведмедів і хоче їх побачити, ілюстратор доповнює текст його емоціями. Тож, на сторінці де автор (Мішель Робінсон), говорить, що ведмеді можуть бути надто небезпечними і навіть з'їсти когось, хто буде з ними шуткувати, хлопчик виглядає шокованим і вже не настільки впевненим в собі. Тобто, тут ілюстрація вже не повторює текст дослівно, а додає змістовності і нових барв історії. Гортаючи сторінки далі, хочеться зазначити, що ілюстрацій значно більше ніж тексту, і де-ні-де їм виділяється головна роль, проте в жодному місці візуальна і текстова частина не відриваються одна від одної, вони завжди знаходяться у гармонії.

2.1. Основне про ілюстрацію до дитячих книг

Ілюстрація у виданнях виконує три основні функції: інформаційну, емоційно-психологічну та естетичну, які тісно переплітаються і невіддільні одна від одної.

Для чіткої послідовності спробуємо зупинитися на кожній із них і коротко окреслити їх особливості.

Тож, *інформаційна або пізнавальна функція* допомагає зрозуміти читачу що, де і як. Описує, доповнює та поглиблює інформацію в тексті, і допомагає з'ясувати як виглядають явища і предмети, описані в книзі. В якості ілюстрації можуть бути представлені і графіки, діаграми, начерки, номограми. Візуальний образ дозволяє створити власні висновки щодо явищ і феноменів навколишнього світу. [13]. Наприклад, в книжках видавництва Абабагаламага і Видавництво Старого Лева завдяки традиційно реалістичній ілюстрації часто зображено багато рослин, тварин і читач може бачити навіть те, що не бачив у своїй країні. Можна привести в приклад англійську абетку, що проілюстрував Кость Лавро для Абабагаламаги у 2020 році (іл. 1). Отже, виходячи з основного поняття ілюстрації, що є будь-яким графічним зображенням, що доносить зміст тексту видання, можна додати, що ілюстрація дитячої літератури виконує головну роль і тісно співпрацюючи з текстом залишається на першому місці. В книзі "Хто росте в саду" читач знайомиться з плодовими деревами, що ростуть в саду. "Я - Вишня. Бачиш, які в мене гілки - червоно-бурі та блискучі. А кора яка, бачиш? Білясто-бура, з поперечними смужками, лущиться де-ні-де. Якщо пошкодити її, то проступає вишневий клей, або камідь. Він густий і солодкий. На ньому часто мурашки пасуться" [39]. Так, в діалозі з героями книги малюк дізнається як відрізняються різні дерева в саду, як зрозуміти яке це дерево, як воно називається, а ілюстрація тут робить знання більш об'ємними, підкреслюючи і візуалізуючи попередньо засвоєну через текст інформацію (іл. 24).

Емоційно-психологічна функція відповідає за легкість сприйняття читачем текстової інформації. Ілюстрація додає напруження тексту, окреслює основні тези і може навіть замінювати собою текст. Чим більш емоційно-забарвленою є ілюстрація, або головний герой на ній, тим більше дитина захоплюється ним і вірить ілюстратору чи автору книги. Прикладами виразних ілюстрацій можна

позначити образи, створені Філіпом Джордано. У книзі “La princesa Noche Resplandeciente” йдеться про японську легенду неможливого кохання між імператором Японії і принцесою Сяючої ночі, в пам'ять про яке з'явилась гора Фудзі. Напруженість сюжету знаходить свій вихід і в ілюстрації, художник створив загадковий новий світ, на який можна дивитись годинами і бачити в ньому нові і нові деталі. В технічному та естетичному плані конфлікт в композиції зростає через поєднання в одному просторі об'ємних та плоских елементів (іл. 3).

Якщо говорити про естетичну функцію, то вона є уособленням сприйняття книжки в цілому. Тут важлива якість виконання та доцільність критеріям художності. Ілюстрація емоційно впливає на читача, він піддається цьому впливу [1], завдяки чому відбувається зв'язок між читачем і книгою. Образність ілюстрації, її яскравість, її краса передбачає любов художника до свого діла, адже лише книга намальована з натхненням здатна прищепити відчуття прекрасного дитині, що її читає. На красу хорошої книги в сенсі її значення в образотворчому мистецтві майже не впливає стиль ілюстратора, кольорова гама або техніка виконання. Порівняємо ілюстрації Галі Зінько з “Історії про Пандімуна” (іл. 18) з малюнками Гайома Перро (“Ану спи, овечко!”, іл. 21) і роботами Аграфки “Мій дім і речі в нім” (іл. 27) - три абсолютно різні стилі, дуже різні техніки виконання - акрил, ручний малюнок в змішаній техніці, комп'ютерна графіка, - єдине що схоже, це добре відчуття законів естетики в композиції цими трьома художниками.

Крім основних, дитячі ілюстрації виконують також пізнавальну, виховну, доповнюючу функції. Вони охоплюють великий спектр тематики, орієнтованої на вікові особливості читача, повинні бути відповідними жанру видання [13].

Структура книги та її формат формують види ілюстрації. Тож, ілюстрація може бути концептуальна і синтезувати образ, створений сумісно із текстом

твору. Така ілюстрація сама по собі транслює різноманітні прочитання контексту і бере на себе відповідальність за сприйняття глядачем інформації.

Оповідальною ілюстрацією можна назвати сторітеллінг. Тут форма відтворює сценарій, розповідає про сюжетні повороти, допомагає читачу зосередитися і формує його очікування через візуальний образ. Це комікси, карикатури, тихі книги, мультфільми і т. д. Тут можна привести в приклад книгу “Елі й Гастон: Ліс спогадів” ілюстратора Селін Дереньокур (іл. 49). Ця книга побудована на грані між коміксом і сайлентбуком, - задля коміксу тут надто мало тексту, в той же час він там все ж є, і це не може бути тихою книжкою. Ілюстратор дуже вдало поєднав ці два жанри між собою, збагативши ілюстрації в книзі інформаційною функцією. Незважаючи на текст, ми слідкуємо за фонариком головної героїні, який підсвічує то той, то інший предмет в інтер’єрі, додаючи нам все нові деталі для роздуму і формуванню сюжету.

Не так різко, як може здаватися, в книгах зустрічаються портрети, і це може бути як художнє, так і історичне і мистецьке видання. Тож, це портретна ілюстрація. Ілюстратор Анна Хьоглунд в книзі “Бути мною” (іл. 51) використовує портрет, аби показати внутрішній світ героїні, який де-ні-де в тексті протиставляється її внутрішньому світу за описаний період її дорослішання і дослідження себе і інших. Анна показує в ілюстраціях сцени із життя дівчинки ніби фотокадри - навіть для малюнка ці портрети застигли, без жодного руху, - лице дівчини, її тіло, її знайомі - все це схоже на документальну фотографію, єдина функція якої захопити момент, показати відверто що відбувається. Ілюстратор майстерно поєднує ілюстрації з текстом, де героїня веде щоденник, і обрана ним стилістика є дуже дотепною і образною.

Декоративна чи орнаментальна ілюстрація доповнює текст візуальними елементами, залишаючи йому головну роль. Таке зображення може бути деталізоване в різній мірі, містити фантастичні елементи, і перелічувати ознаки

та предмети з тексту, чи навпаки, бути не прив'язаним до нього зовсім. В цьому контексті варто згадати книгу “Небеса Анни”, проілюстровану Стіаном Гуле. Дівчинка весь час фантазує, і в її голові завжди багато сюжетів. Художник яскраво показав нам це аж до найдрібніших деталей, перелічивши безліч предметів в одному розвороті (іл. 48). У книзі “100 казок Мама Гуски” ілюстратор обрамляє текстові фрейми малюнками на полях (іл. 41). Вони виглядають як ті малюнки, що ми робимо під час телефонної розмови. Швидкі малюнки, багато впізнаваних деталей з тексту, все в одному кольорі, синьому - як би намальовані синьою ручкою.

Гумористичною ілюстрацією можемо вважати іронічні малюнки, де художник передає емоційний стан герою через зображення. Тут важливо, щоб ілюстрація залишилась на високому естетичному рівні, бо граючись з таким сильним інструментом як гумор, дуже легко перетворити хорошу книгу на погану карикатуру. Гумористична ілюстрація вимагає від художника хорошої техніки виконання, поступовості та почуття гумору. Грася Олійко добре передає веселий, смішний характер тексту через чорно-білі ілюстрації у книзі “Нечуй Невмирущий”. Вона використовує різні точки зору в композиції, перебільшення і навмисність - текст присутній і на ілюстраціях, він навмисно дитячий, незграбний (як кіт лапою нацарапав) і по характеру дуже схожий на головного героя.

У ілюстраціях до “Вафельного серця” (іл. 34) художник передав емоційне забарвлення наївної доброї та мудрої книги через гумор і перебільшення. Він переосмислив і додав нове книзі, підкресливши відверто грайливими і іронічними малюнками простоту і красоту історії про дорослішання двох друзів.

Оскільки в цій роботі ми досліджуємо саме дитячу ілюстрацію, слід окреслити саме це поняття, адже в дитячій книзі візуальна частина займає набагато більше місця, то вона дуже відрізняється від будь-якої іншої ілюстрації.

Тож, дитяча книжкова ілюстрація це . Вона повинна працювати в ансамблі з текстом, і гармонійно поєднуватись з ним щодо деталізації, кольорової палітри та структури задля якості комунікації з маленьким читачем [30].

Отже, виходячи з основного поняття ілюстрації, що є будь-яким графічним зображенням, що доносить зміст тексту видання, можна додати, що ілюстрація дитячої літератури виконує головну роль і тісно співпрацюючи з текстом залишається на першому місці.

Ілюстрація різниться не тільки по своїх функціях, а і по видах. Загально можемо виділити такі види: креслення, схеми, отож науково-пізнавальні; змістовні ілюстрації до літературних творів, тобто художньо-образні.

В залежності від того, де розташована та чи інша ілюстрація, як багато місця вона займає, як взаємодіє з текстом, також можна розділити її на різні типи:

- ілюстрація для обкладинки
- заставка
- кінцівка
- полосна
- напівполосна
- ілюстрація на полях
- фронтиспис

Ознайомившись із функціями ілюстрації, слід перейти до основних аспектів щодо формату книги, в якому знаходиться ілюстрація. А якщо брати до уваги, що ілюстрація невід'ємна від тексту, то будемо розуміти, що різний формат книги вимагає різних по стилю, деталізації, розміру і т. д. ілюстрацій. Спробуємо це обґрунтувати на прикладі трьох книг.

Роздивимось по розвороту з книг різних візуальних жанрів, це буде “Качка, смерть і тюльпан” Вольф Эрльбруха, “Я синій” Ірен Гульєлмі і “Рік у лісі” Емілії Дзюбак. Бачимо, що тільки в одній книзі є текст - в “Качці, смерті і тюльпані” (іл. 9), і йому виділено достатньо місця в ілюстрації, це ніби створює простір для роздуму над текстом. Розворот розвантажений від зайвих деталей, текст і ілюстрація заодно, але тут ілюстрація підкреслює текст, а не навпаки. В книзі “Я синій” (іл. 8), теж не так багато деталей, особливо порівняно з книгою “Рік у лісі” (іл. 10), але все ж таки бачимо, що не зважаючи на відсутність тексту, ми можемо зрозуміти, про що йдеться в цих двох сторінках. Отже, бачимо, що синю бджілку, яка народилася не такою як всі інші жовті бджілки, хтось (може, мама), одягає в тільки що пошитий костюм звичайної бджілки, і підганяє під фігуру. Достатньо високо деталізованою є третя книга, (іл. 10). Як бачимо тут текст заважав би шукати маленькі деталі на полях, бо саме для цього була створена багат шаровість. З цього огляду текстову частину було перенесено на перші сторінки, де дитина має можливість зосередити свою увагу на розв’язуванні завдань. І навпаки - дуже деталізовані ілюстрації, як з останнього прикладу заважали б сприйняттю філософського тексту книги “Качка, смерть і тюльпан”, і сприйняти все разом було б набагато складніше, оскільки важко було б зрозуміти, що тут головніше.

2.2. Роль структури книги у формуванні ілюстративного матеріалу

Так, вище ми окреслили основні візуально-літературні жанри в дитячій книжковій ілюстрації, які будемо розглядати в цьому дослідженні. Це picturebook (книжка-картинка), silentbook (тиха книга), wimmelbuch (вімельбух). Усі три приклади теперішніх видань є поширеними, і на цих прикладах ми можемо більше концентрувати увагу на тенденціях сучасної ілюстрації.

Пікчербук, або книжка-картинка - це книжки для молодших читачів, зазвичай це читання для дітей, а не дітьми. Діти цього віку потребують допомоги з текстом, тому в таких книжках його не багато, і навпроти, - багато картинок. Ілюстрація тут зустрічається на кожній сторінці і допомагає маленькому читачеві створювати власне сприйняття історії, доповнене до того, що читає йому мама. Що казати, найважливіша функція ілюстрації в книжці-картинці – інформаційна. Саме тому у дитячих книжках для цього віку зазвичай картинки схематичні, подібні до дитячих малюнків.

Якщо звернутись до книжки “Дуже голодна гусениця” (іл. 5), тут ілюстратор і автор Ерік Карл використовує колаж із власних розмальовок. Колаж - дуже швидка по виконанню техніка, але і дуже ефектна для сприйняття. У цьому пікчербуці ілюстратор використовує довільні форми предметів, чи то фрукти, чи сонечко, чи гусеницю, і всі вони трохи незграбні, та “дитячі”, що додає історії певної свободи та безтурботності.

Велику увагу Ерік Карл надає кольору, через особливості структури пікчербуку колір тут грає важливу роль. Він бере на себе всю увагу, а текст в книжці для молодших читачів ніби доповнює історію, він тут другорядний герой. На сторінках багато білого простору, що допомагає зосереджувати увагу на кольорових деталях. Цікаво, як вирішені дірочки на папері. Вони створюють враження - нібито слідів укусів голодної гусениці, яка понадкушувала все навколо.

Формат книги горизонтальний, і це підкреслює довжину гусениці на обкладинці. Тож, починаючи роботу над книжкою-картинкою, ілюстратор має усвідомлювати, що цей візуальний варіант потребує від нього не тільки ілюстрації, а більш дизайнерського мислення, щоб велика кількість ілюстративного матеріалу не тільки доповнювала коротенький текст, а і збагачувала і насичувала його. Пушкар-Андрющенко пише, що ілюстрація має

також розширювати текст, саме тому однією з найважливіших властивостей її є можливість впливати на читача [1]

Роблячи ілюстративний матеріал до пікчербука ілюстратор має слідувати власному почуттю прекрасного, намагатися дотримуватися мистецьким критеріям, але загалом рамок не існує, тут безліч свободи.

Щодо вікових обмежень - в різних джерелах інформація різниться. Досить середнє твердження, що це можуть бути обмеження з 0 до 7 років. Такої думки і Брук Вітале (Brooke Vitale), американська редакторка дитячої літератури. Вона наголошує, що вік читача пікчербуку - до 8 років, бо з 8 він вже може читати книжки з більшим рівнем складності - chapterbook, де набагато більше тексту і менше ілюстрацій. [57]

Тож текст і ілюстрація хоч і пов'язані дуже тісно, але ілюстрація в цьому варіанті може бути самодостатня, але не настільки, як в "тихій книжці", де текст не потрібен зовсім.

Silent book

Silent-book, (wordless book), або ж тиха книга - дуже вибагливий до якості ілюстрації візуально-літературний жанр образотворчого мистецтва Це книга, в якій є одна головна складова - ілюстрація. Якщо бути точнішим, це «книга з малюнками без тексту» [47]

Книга без слів — це просто «книга з картинками без тексту» (Harris & Hodges, 1995, стор. 282). Це особливий, дуже складний візуально-літературний жанр літератури (і не тільки дитячої), це форма образотворчого мистецтва, що бере на себе велику роль допомогти маленьким читачам привчитися до читання і слугує переходною точкою від простого розглядання малюнків до повноцінного читання.

Не дарма сайлент бук містить в собі слово “книга”, - такі книжки хоч і без тексту, та розповідають власну історію. Отже, структура цього розділу літератури вимагає від ілюстратора не тільки естетики, а і послідовності у пошуку зв'язку між змістом і візуалом. Поєднані між собою логічно і змістовно, ілюстрації плавно перетікають зі сторінки на сторінку.

Однією з властивостей ілюстрації у тихій книжці є її змістова насиченість, адже тут має право голосу тільки візуал. Таку книжку можна “читати” безліч разів, і кожний раз згадувати різні деталі, які зустрічаються на сторінках.

У цьому контексті доречно згадати книгу Тані Ухової “Коник” (іл.). Історія зрозуміла: дівчинка відпочиває у бабусі на дачі, і зустрічається під час цього з природою сам-на-сам, а врешті-решт бачить коника і пробує його зловити. Але чи це така проста історія? Адже ілюстратор наситив її багатьма емоціями на обличчі малечі, різними ракурсами, вставками маленьких картинок у полосній ілюстрації.

У короткій статті про книгу автор підмічає головний візуальний прийом, створений ілюстратором - крупний план ілюстрації, що дозволяє роздивлятися все елементи в макро, як ми бачили їх в дитинстві. Він говорить, що саме це дозволило Тетяні Уховій показати, що головна героїня знаходячись у безпосередній близькості до тварин і рослин, відчуває більш трепетне відчуття поваги і любові до оточуючого світу, про що йдеться в головному меседжі книги [67].

Краса тихих книжок полягає іще в тому, що її можна читати з якого хочеш моменту, хоч з кінця, і маючи одну книжку, отримуєш цілу купу історій. Читач такої книжки створює власний сенс шляхом ретельного спостереження, використовуючи усну та письмову мову для обговорення історії [48].

Читаючи тиху книгу, використовуються міжтекстові зв'язки схожі з читанням пікчербуку. Такі книги спонукають читача інтерпретувати історії своїми словами, персоналізувати її, опираючись на візуал, поданий у книзі (Crawford & Hade, 2000) (Rosenblatt, 1991).

Wimmelbuch

Як і у сайлентбуці, у віммельбуху немає тексту, але можуть бути завдання для дитини. Наприклад, у всіх відомих книжках "Де Воллі?" (іл. 12) британського художника Мартіна Хендфорда, дитину просять знайти Воллі, його друзів і перелік предметів, які стануться їм в нагоді: ліхтарик, шапка, підзорна труба і т. д. Часто ці книги великого формату, мають 8-10 розгортів, та надруковані на твердому картоні. [4].

Щодо вікового діапазону, для віммельбуху він не окреслений дуже точно. Корнелія Ремі у своїй праці "Читання як гра: Когнітивний челендж Віммельбуху" приводить дослідження, проведене у 2009 році серед 115 німецькомовних батьків. [49] Тож, третина з них сказали, що читають віммельбухи дітям з 18 місяців, і інша третина батьків вказала вік с першого року народження достатнім для читання таких книг. Цікаво, що видавництва рекомендували віммельбухи для значно доросліших читачів. [49]

Функції віммельбуха трохи ширші, ніж у двох попередніх жанрів. Так, у своїй статті "Віммельбухи як засіб розвитку мови" Олена Хвостікова приводить приклади "ігор з віммельбухами":

- шукати предмети із завдань;
- змагатися у швидкості знаходження предметів;
- знаходити одного героя на всіх розгортах;

- створювати історії з героєм;
- намагатися відтворити в пам'яті всі предмети намальовані на розгорті по пам'яті тощо. [4]

2.3. Взаємовпливи ілюстрування на традиції видавничої справи

Переходячи до естетичних аспектів хочеться виокремити ілюстраторів і видавництва, що вплинули на розвиток видавничої справи в Україні та Європі. Тут слід перерахувати такі видавництва як: “Абабагаламага”, «Видавництво Старого лева», «Ранок», «Веселка», «Астролябія», Дитяча редакція видавництва "Наш Формат", “Крокус”, “Видавництво”, “Талант”, “Чорні вівці”, “Три мурахи”, “Читаріум”, “Біла Сова”, “Абрикос”, “Богдан”, “Vivat”, “Блим-Блим”, “Вісім лапок”, «Видавничий дім Школа», “Bloomsbury U.S.A. Children's Books”, “Templar”, “Macmillan Children's Books”, “Walker Books”, “Самокат”, “Carthusia”, “La Casa sull'Albero”, “Edizioni Clichy”, “Ediciones SM”.та ін. Як відомо, більшість видавництв видає дитячу літературу у форматі онлайн і поширює їх в бібліотеки України. Продовжуючи цю тему, хочемо зауважити, що серед українських видавництв, в перших рядах є флагман української видавничої справи, видавництво “Абабагаламага”.

Отже, це провідне українське видавництво дитячої літератури, одне з найвідоміших дитячих видавництв Східної Європи. Перше приватне дитяче видавництво незалежної України. Права на його книги придбали видавництва з майже двох десятків країн, Англії, США і Південної Кореї [61].

Дуже яскраво естетику видавництва висвітлює книга “Там, де блукають сни”, де автором тексту і ілюстрацій є Ростислав Попський, художник-ілюстратор з Хмельниччини, 13 проілюстрованих книг якого видані саме в Абабагаламага. Розглядаючи книгу, хочеться почати з палітурки. Знаємо, що це

- очі книги, те, що майбутній читач бачить с першого погляду. Насичена по кольору і змісту обкладинка показує, чого слід чекати у книзі - а саме безлічі героїв, багато дуже змістовних і кольорових ілюстрацій у мрійливих відтінках заходу сонця та сутінків. Це саме та книга, де ілюстрацій більше, аніж тексту, тому розглядати її можна довго, як і більшу частину книг видавництва. Ілюстрації більш традиційні, деталізовані, адже самі такі користуються більшим попитом в Україні, і видавництво "Абабагаламага" це підтримують великою кількістю добре проілюстрованих гарних книжок.

Заснував видавництво відомий український поет Іван Малкович лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, впізнаваний в Україні і закордоном письменник і поет. Видавництво "А-ба-ба-га-ла-ма-га" наголошують, що від початку існування акцент в видавництві робився саме на якості продукції. [10] І це саме так, варто лише подивитися список ілюстраторів, співпрацюючих з видавництвом. Це відомі українські художники Владислав Єрко, Кость Лавро, Грася Олійко, Катерина Штанко, Вікторія Ковальчук, Олександр Кошеля, Оксана Ігнащенко та ін., про які варто дати трохи інформації. Зупинимся на перших і основних.

Владислав Єрко - мабуть один із найвпізнаваніших українських ілюстраторів. Він проілюстрував безліч казок, таких як Снігова королева, Крихітка Цахес, Аліса в країні див, Гулівер, Маленький принц та інші. Його ілюстрації є у виданих Абабагаламагою книга Свіфта, Коельо, Кастанеди, Гессе, Шекспіра, Гофмана та багатьох інших.

Кость Лавро ілюструє в дуже власній манері, це деталізовані, з багатою палітрою, і дуже "українські" зображення. Абабагаламага називає Лавро своїм головним художником, а його роботи входять до каталогів дитячої ілюстрації світу - Болоньї, Братислави та ін.

Грася Олійко навчалася у Кость Лавра і має дуже несхожий на нього стиль. Першою видаю книгою є "Незвичайні пригоди Алі" у 2015 році.

Іван Сулима розробляє традиційно багаті деталізацією для видавництва ілюстрації. Він працює також над обкладинками, і частіше всього ілюструє народні і авторські казки.

Хочеться трохи торкнутись до інших видавництв, що працюють наразі в Україні, адже кожне з них вплинуло на розвиток читацької та ілюстраторської справи.

Насамперед, це Видавництво Старого Лева, яке було створено у 2001 році у Львові. Видають світову класику і сучасну літературу багатьох країн, регулярно приймає участь у світових конкурсах і виставках і видають таких відомих авторів як Террі Пратчет, Ульф Старк, Рой Арундаті та інш.

Видавництво Блим-Блим видає гарні дитячі книжки і позиціонує себе як сучасне, видає тільки сучасні книжки, графічні новели, комікси, книжки-картинки, нон-фікшн і "будь-який жанр, що змушує відкласти «тіктоки» та «ютюби» та зануритися у читання." [67 сайт видавництва Блим-Блим <https://www.blym-blym.com/pro-nas/>]

Чорні Вівці видає дитячу літературу з 2015 року, це артбуки, книги для білінгвів і перекладані книжки. В кожній книжці видавництва є певна кількість чорних вівець, що вказує на рекомендований вік читача [].

Видавництво україномовних дитячих книг Крокус засновано в 2019 році і створене щоб відкривати нове українською. Перші видані книжки є серією пікчербуків "Цікава Україна" (іл. 35-39) Багато місця у видавництві надається скандинавським сучасним бестселлерам, проілюстрованим українськими ілюстраторами. Це "Вафельне серце" Марії Парр, і ілюстраціями Олександра

Шатохіна, "Булькало" Руне Белсвіка, проілюстрована Мариною та Дмитром Демковичами [70].

Видавництво Читаріум теж веде історію з 2015 року, вони видаються всесвітньо відомі дитячі ілюстровані книжки [69].

Видавництво Теза бере початок з 1999 року, видає дитячу та підліткову літературу, а також посібники та краєзнавчі книги. Видавці активно тестують інтерактивні мультимедійні технології. Книги супроводжуються відео, іграми та аудіо-супроводом. Книги, що видаються тут, часто розкривають дуже важливі теми, такі як рання вагітність, злочинність, описують усілякі соціальні проблеми і допомагають їхньому вирішенню [71].

Видавництво із зрозумілою назвою Видавництво почало роботу у 2016 та видає у більшості україномовні та перекладені комікси та графічні романи. Книги видавництва розповідають про конфлікті питання у житті дітей та підлітків. Першою книгою видавництва стала книга для підлітків ілюстратора Анни Хьоглунд "Бути мною", де висвітлюються дослідження дівчинки-підлітка про сприйняття власного тіла і соціальні стосунки (іл. 51). Автор статті про книгу з ресурсу Wo-to говорить, що це найвідвертіша книга для підлітків. Руса, головна героїня, переживає і проживає перші питання стосовно тіла і відносин з хлопцями через власний комікс про історичних жінок, вона роздумує над ними і аналізує їхню поведінку. Спів засновниця Видавництва, Лілія Омеляненко, говорить, що дебютною книгою "Бути мною" обрали не випадково, адже вона гостротою і актуальністю теми стала натхненням для нового видавництва [72].

Тут доречно буде коротко розказати про декількох українських художників, що мають велике значення для дитячої україномовної літератури сьогодення.

Творча майстерня «Аграфка» - це дует ілюстраторів Романи Романишин та її чоловіка Андрія Лесіва. Всього у них більше 20 виданих книг та більше 30 нагород, серед яких більшість із закордонних заходів. Достатньо графічний стиль добре поєднується із стриманою кольоровою гамою, ілюстрації завжди дуже продумані, зрозумілі і трендові. Працюють в поєднанні колажа з малюванням, використовують багаті текстури і активно експериментують із шаруванням в ілюстрації. Це гарно висвітлюють ілюстрації з книги “Куди і звідки” (іл. 26)

Галя Зінько оформлювала безліч класичних і сучасних казок. Самі відомі ілюстровані нею книжки це Лускунчик, Снігова королева, Дюймовочка та інше. Працює у техніці, яку сама називає "казковий реалізм", поєднує традиційне малювання із діджитал.

Оксана Була - ілюстратор із Львова, що створила персонажа Туконі (Tukoni) і написала книжки про нього у 2016, які сама ж проілюструвала. Одна з них - “Ведмідь не хоче спати” (іл. 24). Ілюстрації акварельні, в змішаній техніці, дуже теплі та мрійливі. Оксана ілюструє не тільки свої книги, а й інших авторів, і робить дизайн обкладинки. Оголошена ілюстратором 2016 року за версією українського видання про дитячу книгу Барабука.

Мар'яна Прохасько ілюструє книги свого чоловіка, Тараса, і співпрацює з видавництвом ВСЛ. Книга “Хто зробить сніг” стала першою спробою Тараса писати текст для дитячих книжок і першою спробою Мар'яни ілюструвати книжки. Книга отримала декілька нагород, і навіть потрапила до світового каталогу «The White Ravens» у 2014 році. Відомою є і серія книг про Кучерявих (іл. 30).

Концепція використання прийомів ілюстрування дітьми дитячої літератури за описом Бутнік Сіверського: “Другий етап праці полягав у з'ясуванні того, як би самі діти проілюстрували ту чи іншу книгу. Для цього

проводилося систематичну роботу з дітьми по ілюструванню різних текстів, без випереджаючого ознайомлення дітей з готовими малюнками. Після ж закінчення роботи дітьми, їм демонструвалися готові зразки і пропонувалося зробити нові ілюстрації. По першому малюнку визначалося, що саме дитина взяла з тексту і як вона це виявила, по другому, як саме і чим вплинула готова ілюстрації на дитячу. [7]

Негативним аспектом взаємовпливів ілюстрації і видавничої справи можна вважати досить часто невдалі спроби видавництва адаптувати закордонні ілюстровані видання з перекладом на українську. В основному це пов'язано з неосвіченістю графічного дизайнера, який оформляв українське перевидання, або навіть його відсутністю у видавництві. Якість та краса ілюстрації в таких книгах заступається жахливим шрифтом, або непомірно великим кеглем. Тут можна привести в приклад книгу Фелісіті Брукс "Усе, що треба знати перед школою" (іл. 16). Дуже затишні, олівцеві ілюстрації (какого ілюстратора) на сторінці 4 (іл. 14) сприймаються дуже складно через шрифт, який зовсім не пасує малюнкам. Є відчуття, що ним дизайнер намагався підкреслити "дитячий стиль", але це не вдалося. Бачимо, що у шрифті є певний нахил літер вліво, це більш помітно у літерах ц, ш, б, р, в, я, тоді як елементи в ілюстрації більше нахилені вправо, як от майка, светрик, футболка, штани, кордиган тощо. Також невірно вибраний кегль. І якщо це можна зрозуміти, оскільки це книга для маленьких читачів, яким ще складно читати, то зовсім незрозумілим залишається інший шрифт справа внизу сторінки, в описі додаткових речей. Зазвичай в таких випадках дизайнер має змінити кегль. Також є питання до насиченості шрифту, він дуже чорний, і візуально дуже відрізняється від теплої палітри кольорів ілюстрацій.

Так само і з книгою "Як маленьке Лисенятко Святого Миколая шукало" автора Ульріке Мотшіуніг, живі, добрі, поряд із вже традиційним для видавничої

справи, дуже насиченим шрифтом із засічками. Не дуже зрозумілі і виділення фрагментів тексту ще більш насиченим написанням (іл. 20).

Можна підсумувати, що розвиток ілюстрації і розвиток видавничої справи відбувається помітно по-різному. Але, на щастя, є і гарні випадки, як бачимо в книзі Агнес Баруцці “Хто там, за дверима?” (іл. 28). Дуже гарно підібраний шрифт, він повторює характер ілюстрацій, такий грайливий і зовсім трохи страшний, але не надто. Адже в книжці йдеться про те, що і самі, здавалось би, жахливі речі можуть лише мати такий вигляд, а насправді бути самим звичайним барабаном, як у книзі.

Ще досить хороший приклад непоганого дизайну перекладеної книжки - “Мишача зимонька, ведмежий сніжище”, автора і ілюстратора Крістіни Андрес (іл. 32), що буда видана в видавництві дитячої літератури Крокус у 2021 році. Текст не мішає зображенню, він розташований на розгорті досить графічно і доцільно.

Висновки до Розділу 2

Підсумовуючи Розділ 2, хочеться зазначити, що досліджень щодо різних жанрів дитячої ілюстрованої книги українськими науковцями є небагато. В основному, досліджується один з них - пікчербук (книга з невеликою кількістю тексту), який уособлює всі дитячі ілюстровані книжки з 0 до 8-10 років, тобто до тих пір, коли дитина переходить на книги з більшою кількістю тексту, ніж ілюстрацій.

Збираючи інформацію для цього розділу, було використано декілька типів джерел. Першу групу склали дитячі ілюстровані книжки трьох візуальних жанрів: пікчербуки, сайлентбуки і віммельбухи. До другої групи входять теоретичні праці українських і зарубіжних науковців, видані у збірках. В третій

групі дослідницькі книги та посібники з ілюстрування. У четверту групу увійшли інтернет-статті та рецензії на окремі книжки.

При написанні даного розділу було використано системний підхід та метод класифікації, а також історичний метод, завдяки чому було розглянуто розвиток ілюстрації в дитячій літературі з першої ілюстрованої книги до наших днів.

Завдяки порівняльному методу ми дослідили три візуально-літературні жанри між собою і виявили, що всі вони вимагають різної уваги читача до себе, різних варіантів прочитання історії саме через велику різницю в кожному з них у поєднанні візуалу з текстом. Також окреслили закономірності взаємозв'язку ілюстрації з текстом і форматом книги.

РОЗДІЛ 3. ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ В ІЛЮСТРАЦІЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Доволі часто можна почути від мам маленьких читачів, що ті чи інші ілюстрації погані, і це мало залежить від мистецьких естетичних аспектів, а більше від того, наскільки впізнаваний стиль ілюстратора, чи схожий він на те, що оточує маму чи ні і так далі.

Деніс Зільбер у своїй книзі про ілюстрацію “Разговор об иллюстрации в пижаме и с чашкой кофе” у главі “Для тих, у кого немає часу” говорить так: самим найважливішим є сюжет, а тільки потім стиль ілюстратора, і далі його техніка [37]. Тобто, в теорії, стиль в якому та чи інша ілюстрація вимальовує текст, є другорядним.

Ілюстрація в дитячій літературі повинна крім того, щоб подобатися батькам, що купують книгу, бути приємною і цікавою на вигляд і для малечі. Дитячий ілюстратор, розробляючи візуальну частину книги, має перед собою багато естетичних задач, та чи не найважливіший адресат його роботи це дитина. Через опитування було доведено, що дитина насамперед хоче бачити героїв книги ніби живими [30]. Та це значить, що малюнки повинні бути гіперреалістичними? Зовсім ні. Як бачимо з ілюстрацій Марти Альтес в книзі «Мій новий будинок» (іл. 14), персонажі мало схожі на звичайних звірів. Ця книга про маленького звірятка, сім'я котрого переїхала в новий дім. Він ділиться своїми переживаннями: «Я був щасливий в моєму старому домі. А тут все здається чужим. Нове може бути відлякуючим і змушує бути самотнім». В кінці історії головний герой навчився знаходити радість в новому домі і більше не відчуває самотності, бо довірився пораді татка залишити очікування і просто жити. Прості форми предметів і чисті, яскраві кольори нагадують малюнки дитини. Трохи нерівні лінії, наївна перспектива, яка десь є (двері в домах), а десь відсутня (плоскі дома). Ілюстрації на розворотах різняться за розміром, на розвороті де

головний герой боїться нового, справа майже в половину сторінки бачимо голови двох звірят, що посміхаються один одному, і це лякає героя, а на іншому розвороті де він говорить, що тепер далеко від дома, навпаки, достатньо велика деталізація, багато героїв, багато супутніх елементів, таких як дощик, дерева, паперовий кораблик в калюжі, квіти в віконці нового дома. Хочеться зауважити, що цій історії зовсім не завадило те, що не зрозуміло хто саме є головний герой з реального світу. Це лис? Чи єнот? Чи можливо просто полосатий собака? Пропорцій кардинально видозмінені, і вгадати досить важко. Але завдяки тому що текст і ілюстрація гармонійно поєднані, відчувається напруження, і коли воно згасає - конфлікт розв'язується, і герой стає зрозумілішим, адже всі ми переживали схожий досвід, а отже як він виглядає стає зовсім не важливим, важливіше як він діє.

Отже, як бачимо, щоб зробити героя зрозумілим і ніби живим, не обов'язково обирати гіппереалізм. Велику роль відіграє деталізація, візуалізація його навколишнього світу, настроїв, який персонаж транслює, і який передається читачу через читання та розглядання ілюстрацій [32].

В книзі "Маленька мавпочка" (іл. 15) розкажується про активну мавпочку, яка переживає що вона дуже маленька. Для неї речі складніші, ніж для всіх інших мавп. І одного дня вона вирішила зробити велике діло, незважаючи на те, що така маленька, вона збереться на саме високе дерево в джунглях, щоб доказати, що вона не така вже мала. Читаючи текст, бачимо на ілюстраціях зухвалу мавпочку, світ здається їй цікавим та веселим, що гарно відобразила Марта Альтес у композиції - дерево з бананами, на якому висить більше мавп, аніж воно витримає, клониться вперед і вправо; на наступному розвороті, однак, динаміка помірно зменшується, бо починається зав'язка сюжету. У візуальному ряді це відбувається за допомогою ритму невеличких сцен, майже однакових, де тільки змінюються невеликі деталі - мавпочка дивиться на ліс, вона починає в нього заходити, вона з нього виходить і т. д. Врешті решт, мавпочка забралася на саме

велике дерево, і зрозуміла, що не важливо якого вона розміру, а важливо що вона собою представляє.

3.2. Тенденції ілюстрованої книги для дітей від 2000 до 2022 року

Ринок дитячої ілюстрованої книги з року в рік зростає. По статистиці, наклад на дитячу книгу складають приблизно 8% всіх тиражів, і це досить багато, якщо порівнювати з початком її існування [38]. Завдяки поширенню соціальних сіток, зокрема Інстаграм, Фейсбук, дитяча ілюстрація набуває інтересу зі сторони аудиторії. Ілюстратори викладають свої роботи в інтернет, і хоча упізнаваність автора сильно залежить від популярності техніки і стилізації його ілюстрацій, в цілому це значно сприяє розширенню кола читачів.

Дитячі ілюстровані книжки тепер читають не тільки діти, а і мами, і дуже часто дорослі, які не мають дітей. Книжкова ілюстрація з виходом на екран смартфона стала вільною і знайшла нових поціновувачів.

Так, відомий ілюстратор і автор книг про гуся Борку Джон Бернінгем, який помер у 2019 році, має посмертно свою сторінку в інстаграм, яку веде Джош Кін від його імені, як йдеться в шапці профілю. Сторінка не дуже популярна, там лише 3 тис. підписників, але завдяки її наявності, хтось ще дізнається про легенду.

Окрім того, що ілюстрація виходить з меж книги у цифровий простір, вона стає більш сміливою. Якщо раніше дитячі книжки були консервативними задля того, щоб привернути увагу основної категорії покупців - вибагливих матусь, які не мають мистецької освіти, то зараз конкуренція серед видавництв і поширення попиту на ілюстровані книги, а також візуальний досвід читачів, що значно збільшився, дозволяє просувати різноманітні експериментальні формати книг.

Так, тиха книга (сайлентбук) почала своє існування на українському ринку лише у другій половині ХХ ст. Незвична з точки зору формату, в неї зовсім немає

тексту. Але якщо раніше це було дивно, то зараз це перевага, адже дитина з батьками можуть самостійно уявити та розказати книгу по ілюстраціям, які в ній знаходяться.

Все частіше ілюстратор книги виступає і в ролі автора, що додає гармонії до видання.

Щодо кваліфікаційної роботи хочеться зазначити, що цільова аудиторія цієї книги – діти молодшого шкільного віку, які живуть в містах. Вік дітей був обраний тому, що в цьому віці вони можуть швидко поглинати інформацію навколо себе. Вони також починають заздалегідь формувати пізнання про світ навколо себе, змінювати свої цінності і ставлення до них, тому очікується, що це вплине на формування їхнього ставлення до піклування оточення на поточному чи майбутньому етапі життя. Було взято за увагу інформацію про тваринний та рослинний світ у українських морях, здебільшого Чорне Море.

Цей проект - це спроба поєднати риси дитячої літератури нон-фікшн із пікчербуком. Мінімум на розворотах нівелюється змістовними ілюстраціями.

Результатом цього дизайн-проекту стала книжка з ілюстраціями тварин, наприклад качок, риб, морської зірки та ін., а також рослинного світу морів України: це і водорості, і мушлі, і ще багато іншого. Книжка містить фантазійні, мрійливі розповіді про кожну ілюстрацію.

Атмосфера книги ніби повільно занурює дитину у знайомство з оточуючим світом через ілюстрації реальних речей, які можна зустріти на березі моря. Задача ілюстрацій була створити вигляд, ніби то автор і ілюстратор книги дуже близький читачу за віком. Ілюстрації створені в різноманітних техніках: суха голка, цифрова ілюстрація, трафарет, ліногравюра і т. д. Вдалих приклад поєднання цифрової графіки і ручної графіки, ліногравюри, можна побачити на

ілюстрації головного героя, каченя, яке пізнає світ довкола і проводить читача по розгортах, з'являючись то тут, то там.

Висновки до Розділу 3

Дослідивши основні естетичні аспекти сучасної ілюстрації, можемо говорити про конфлікт у поняттях краси з точки зору споживачів і мистецтва. Ми окреслили основні тенденції розвитку ілюстрації в дитячій книзі в Україні і за її межами.

ВИСНОВКИ

- 1) Зібравши та проаналізувавши літературу, що пов'язана з темою нашого дослідження ми дійшли висновку, що дитяча ілюстрація ХХІ ст. як окремий жанр образотворчого мистецтва ще мало досліджена як на території України, так і закордоном. Варто зазначити, що ми не знайшли прямих літературних джерел, а тільки дослідження, в яких було освітлено супутні аспекти, такі як виховання дітей та роль дитячої літератури в цьому, функції ілюстрації в виданні, тенденції в видавничій справі і т. д.
- 2) Класифікувавши зразки ілюстрації для дітей, ми окреслили основні тенденції розвитку ілюстрації в дитячих виданнях – це малювання в діджиталі, уважне ставлення до присутності маленького читача, переосмислення головних і другорядних взаємовідносин між текстом книги і ілюстрацією, - поступово вона стає такою ж важливою, а в тихих книгах бере на себе головну роль.
- 3) Вивчивши і проаналізувавши основні сучасні тенденції впливу на видавничу справу ми з'ясували сучасні завдання ілюстрації в дитячій книзі - бути змістовною, деталізованою, емоційною, вміти "говорити" з читачем мовою сторітеллінгу.
- 4) Дослідили взаємозв'язок структури книги з ілюстрацією через аналіз зібраних зразків дитячих ілюстрованих видань України і світу за 2000-2022 роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Література

1. Ілюстрування : навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.051501 "Видавничо-поліграфічна справа" / О. І. Пушкар, Т. Ю. Андрющенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 128 с.
посилання
2. посилання Марина Балина, Пролетарская сказка в детской литературе Веймарской республики: к вопросу о жанровой специфике, Детские чтения: Том 12 № 2 (2017). с. 6–19.
3. Бутнік-Сіверський Б. Принципи ілюстрування дитячої книжки / Б. Бутнік-Сіверський ; Всеукр. Академія наук; Кабінет дослідження дит. творчості. – Київ : Культура, 1929. – 5 с.
4. Хвостикова А.А. ВИММЕЛЬБУХИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ РЕЧИ // Проблемы педагогики. 2022. №1 (59). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vimmelbuxi-kak-sredstvo-razvitiya-rechi> (дата обращения: 03.01.2023).
5. Новік Г. В., Земцова П. О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га». Теорія та практика дизайну зб. наук. праць. Дизайн. К.: НАУ, 2021. Вип. 24. С. 88-96. doi: 10.18372/2415-8151.24.16296
6. Ганкина Э.З. Художественная иллюстрация в детской книге // Детская литература / Под ред. Е.Е.Зубаревой. М.: Просвещение, 1989.- 456 с.
7. Махашвили, Г. Д. Иллюстрированная книга и комикс: Вестник МГУП им. Ивана Федорова, 2012, No 6. — Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=24903448>
8. Скаф М. К.Визуальная Литература. Фигуры Речи Тропы // Детские Чтения, 2014, No 2 (6). С. 209–219.
9. М. Скаф “Комикс и книжка-картинка: границы визуально-литературных жанров”

- 10.Махашвили Г. Д. Иллюстрированная книга и комикс // Вестник МГУП им. Ивана Федорова, 2012, No 6. — Режим доступу:
<http://elibrary.ru/item.asp?id=24903448>
- 11.Савицкая, Т. Е. Визуализация культуры: проблемы и перспективы [Текст] / Т. Е. Савицкая // Обсерватория культуры / РГБ. Информкультура. - 2008. - №2 . - С. 32-41. - Библиогр. в конце ст. ББК 71
- 12.Ганкина Є. Дитяча книга сьогодні та вчора. М.: Просвіта. 1988.
- 13.Братусь І.В., Война А.О. (2017). ФУНКЦІЇ ІЛЮСТРАЦІЙ У ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ.
14. Коменский Я. А. Мир чувственных вещей в картинках или Изображение и наименование всех главнейших предметов в мире и действий в жизни — Москва : Гос. Уч.-Пед. Изд. Наркомпроса РСФСР, 1941. — 14 с.
<http://nesudobro.ru/library/book/komensky.pdf>
- 15.Овчинников В. С. Історія книги: Еволюція книжкової структури : навч. посібн. / Володимир Овчинников. — Львів : Світ, 2005. — 420 с.
- 16.Лагутенко, Ольга. Українська графіка першої третини ХХ століття. Київ: Грані-Т, 2006. Друк.
- 17.Лагутенко, Ольга. Graphen Графіки: Нариси з історії української графіки ХХ століття. Київ: Грані-Т, 2007. Друк.
- 18.Коллекція «Українська дитяча книга 1885–1923 рр.». Педагогічного музею України: Каталог-путівник. Київ: ПМУ, 2015. Друк.
- 19.Балуцька Л. Українська дитяча книжка: проблеми кількості та якості. Майбутнє твориться в дитинстві. Електронний ресурс. URL: Дата звернення: 21.11.1021 <http://postup.brama.com/usual.php?what =64152>.
- 20.Белічко Н. Ю. Українська книжкова графіка 50–70-х років ХХ ст. – С. 126-141
- 21.Ганкина Э.З. Художественная иллюстрация в детской книге // Детская литература / Под ред. Е.Е.Зубаревой. М.: Просвещение, 1989.- 456 с.

22. Гончарова Н. Через цветной мосток к познанию: роль иллюстрации в детской научно-познавательной книге // Детская литература. - 1992. - № 1. - С.64-68.
23. Громова Е.А. Эмоциональная память и ее механизмы. М., 1980.- 103 с.
24. Давиденко Л. Засоби художньої виразності у книжковій графіці: традиції та інновації / Л.Ф. Давиденко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2014. – С. 115-118.
25. Кабачек О. Пожелание художникам, или что ценят дети в книжной графике: (Итоги анкетирования «лидером у детей оказался старейший художник детской книги Л.Владимирский») // Детская литература. - 1992. № 11 - 12. - С.48-50.
26. Литвиненко О. Дитяча книга в мультимедійному середовищі: сучасний стан та перспективи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук зі соц. комунікацій: 27.00.03 / О. О. Литвиненко; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2011. – 22 с
27. Макарова И.О. Компьютерная графика в книжной иллюстрации. Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение. 2011. № 4. С. 182-185.
28. Майовець А. Ілюстрування дитячих книг художниками-випускниками Української академії друкарства останньої чверті ХХ ст.: досвід художньо-технічного виконання / А. Майовець // Народознавчі зошити. – 2013. – № 4. – С. 750-755.
29. Мельник О. Комп'ютерна графіка у сучасній книжковій ілюстрації: проблеми техніки та стилю / О. Мельник // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. – 2015. – № 1 (Вип. 33). – С. 157-161.

- 30.Огар Е. Культура сучасної дитячої книжки / Е. Огар // Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи: наук.-практ. зб. Львів: Аз-Арт, 2002. – С. 138-147.
- 31.Огар Е. І. Дитяча книга: проблема видавничої підготовки: навч. посіб. / Е. І. Огар. – Львів : Аз-Арт, 2002. – 159 с.
- 32.Олійник В. А. Сучасний погляд українського художника-ілюстратора на оформлення дитячої книги (на прикладі творчості Костя Лавра) / В. А. Олійник // Вісник ХДАДМ. – 2011. – № 4. – С. 63– 66.
- 33.Токар М. Художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації. ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв. Вип. 35. С. 220-233
- 34.Федіна Ю. Освітньо-виховний потенціал ілюстрації дитячої книги / Федіна Ю. // Вісник інституту розвитку дитини. – 2014. – Вип. 35. – С. 119-124.
- 35.Харченко О. М. Дизайн оформлення української дитячої книги на прикладі казок / О. М. Харченко // Вісник ХДАДМ. – 2010. – № 1. – С. 146–149.
- 36.Шульська Н., Манюхіна А. Ілюстративна культура сучасної дитячої книги: видавничі норми й читацькі вимоги / Н. Шульська, А. Манюхіна // Scripta manent: молодіжний науковий вісник інституту філології та журналістики. – 2016. – С. 152-154
- 37.Глюза М.П., Табакова І.С., Використання ілюстрації у створенні дитячого видання // Молодіжна Школа-Семінар УДК 7.012 — Режим доступу: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/524b7b37-ccc3-4e41-a23e-7afc072f72ea/content>

Іноземні видання

37. (Harris & Hodges, 1995, p. 282).
38. Vol. 4, No. 2 Ciecierski et al.: New Perspectives on Picture Books 126 pictures represent (Jalongo, Dragich, Conrard, & Zhang, 2002)
39. Rémi, Cornelia. (2011). Reading as Playing: The Cognitive Challenge of the *Wimmelbook*.
40. посилання V. E. Pitenina, O. A. Lagutenko. The fairy tale and the reality in Ukrainian children's books of the first soviet decade // *European Journal of Arts*, 2021, №3. – P. 10–14. DOI: <https://doi.org/10.29013/EJA-21-3-10-14>
41. Emergent Literacy: Children's books from 0 to 3. — Amsterdam: Benjamins, 2011
42. Paul Crowther, *British Journal of Aesthetics*, Vol 27, No. 1, Winter 1987
— Режим доступу: <https://academic.oup.com/bjaesthetics/article-abstract/27/1/9/95485?redirectedFrom=PDF>
43. Margaret Parker Helmly, *The Power of the Picturebook: Examining Aesthetics and Critical Literacy for Imagination*, Summer 2010
44. Evans, J. (2015). *Challenging and controversial picture books: Creative and critical responses to visual texts*. New York: Routledge.
45. Crawford, P., & Hade, D., (2000). Inside the picture, outside the frame: Semiotics and the reading of wordless picture books. *Journal of Research in Childhood Education*
46. *Words about Pictures: The Narrative Art of Children's Picture Books*/Perry Nodelman 1989 [<https://muse.jhu.edu/book/26685>]
47. Eisner W. *Graphic Storytelling and Visual Narrative*. W. W. Norton & Company, 2008.
48. Freeman M. *The Photographer's Story: The Art of Visual Narrative*. Ilex Press, 2012.
49. Groensteen T. *The System of Comics*. University Press of Mississippi, 2007.
50. Lee S. *How to Draw Comics the Marvel Way*. Simon & Schuster 1978.

51. McCloud'S. Understanding Comics: The Invisible Art. Tundra Publishing, 1993.
52. op de Beeck N. On Comics-Style Picture Books and Picture-Bookish Comics. — Режим доступа:
https://www.researchgate.net/publication/265952287_On_Comics-Style_Picture_Books_and_Picture-Bookish_
53. Palmer R. Combining the rhythms of comics and picturebooks: Thoughts and experiments. — Режим доступа:
https://www.researchgate.net/publication/271874335_Combining_the_rhythms_of_comics_and_picturebooks_Thoughts_and_experiments
54. Amash J. Nolen-Weathington E., Carmine Infantino: Penciler, Publisher, Provocateur. TwoMorrows Publishing, 2010.
55. lbright, L. (2002). Bringing the Ice Maiden to life: Engaging adolescents in learning through picture book read-alouds in the content areas. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 45(5), 418 – 428.
56. DRAWING WORDS: HISTORICAL PERSPECTIVE OF ILLUSTRATION IN LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUNG adults literaturE IN GALICIA, 1927-2007 // *ELOS: Revista de Literatura Infantil y Juvenil*, 2016, – P. .. DOI:
https://www.academia.edu/35535936/DRAWING_WORDS_HISTORICAL_PERSPECTIVE_OF_ILLUSTRATION_IN_LITERATURE_FOR_CHILDREN_AND_YOUNG_adults_literaturE_IN_GALICIA_1927_2007
57. University of Abertay Dundee. Investigation of interdependent and independent relationship models between the text and the illustration in children storybooks, 2013, P. .. DOI:
https://www.academia.edu/6042848/Investigation_of_interdependent_and_independent_relationship_models_between_the_text_and_the_illustration_in_children_storybooks
58. Thiessen, M. and Dyson, M. C. (2010) 'Clearer and better': preferences of children with reading difficulties for the typography and illustration in literacy

materials. TheInternational Journal of Learning, 16 (12). pp. 365-384. ISSN1447-9494 DOI:

https://www.academia.edu/68424162/Clearer_and_better_preferences_of_children_with_reading_difficulties_for_the_typography_and_illustration_in_literacy_materials

59. Yon Ade Lose Hermanto, Visual Storytelling in Folklore Children Book

Illustration, 2019, Asian Journal of Research in Education and Social Sciences DOI:

https://www.academia.edu/41002467/VISUAL_STORYTELLING_IN_FOLKLORE_CHILDREN_BOOK_ILLUSTRATION

Інтернет-джерела

60. What Is a Picture Book and What Makes a Great Picture Book! — Режим доступу: <https://brookevitale.com/blog/what-is-a-picture-book#picture-book-age-range>

61. <https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/17367/1/GluTaba1.pdf>

62. http://ababahalamaha.com.ua/uk/%D0%9F%D1%80%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE

63. Разговор о жанрах. Книжка-картинка, комикс, сайлент бук: чем одно отличается от другого, Дискуссия 14 декабря 2020 года, запис відео, — Режим доступу: http://mibf.info/zhanr_onlinefair

64. Найкращі українці. URL: http://ukrainethebest.com/hero_52/.

65. Єрко Владислав | Художники-ілюстратори — Режим доступу: <https://www.barabooka.com.ua/vladislav-yerko/>

66. Юрій Поворозник «Не будь маглом, купуй українське»: 7 знакових видань «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» 20 Квітня 2017 — Режим доступу:

<https://hromadske.ua/posts/ne-bud-maglom-kupui-ukrainske-7-znakovykh-vydan-a-ba-ba-ha-la-ma-ha>

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

- Лл. 1 Ілюстратор Кость Лавро "Му ABC book", "А-ба-ба-га-ла-ма-га", 2020, з сайту видавництва
- Лл. 2 Ілюстратор Кость Лавро, "Вреднючка", "А-ба-ба-га-ла-ма-га" 2021, з сайту видавництва
- Лл. 3 Ілюстратор Philip Giordano "La princesa Noche Resplandeciente", Ediciones SM, 2011, з сайту видавництва
- Лл. 4 Ілюстратор Bianca Sangalli Moretti "P ha perso una storia" Edizioni Clichy, 2021, з сайту видавництва
- Лл. 5 Ілюстратор Ерік Карл "Дуже голодна гусениця", Читаріум, 2017, з сайту видавництва
- Лл. 6 Ілюстратор і автор Ерве Тюлле "Квіти!" (Fiori!), La Casa sull'Albero, 2020, з сайту видавництва
- Лл. 7 Ілюстратор і автор Шон Тан "Rules of Summer" Hodder Children's Books, 2013, з сайту видавництва
- Лл. 8 Ілюстратор і автор Ірен Гульєлмі "Я синій", Carthusia, 2022, з сайту видавництва
- Лл. 9 Ілюстратор і автор Вольф Эрльбрух "Утка, смерть и тюльпан", Самокат, 2020, з сайту видавництва
- Лл. 10 Ілюстратор і автор Емілія Дзюбак "Рік у лісі", ВСЛ, 2016, з сайту видавництва, з сайту видавництва
- Лл. 11 Ілюстратор і автор Таня Ухова "Коник" Самокат, 2019, з сайту видавництва
- Лл. 12 Ілюстратор і автор Мартін Хендфорд "Де Воллі?", Walker Books, 2007, з сайту видавництва
- Лл. 13 Ілюстратор Марта Альтес, "Ще п'ять хвилин", Macmillan Children's Books, 2019, з сайту видавництва
- Лл. 14 Ілюстратор Марта Альтес, "Мій новий дом", Macmillan Children's Books, 2020, з сайту видавництва
- Лл. 15 Ілюстратор Марта Альтес, "Маленька мавпочка", Macmillan Children's Books, 2020, з сайту видавництва
- Лл. 16 Ілюстратор Маріна Айзен, "Усе, що треба знати перед школою", ВСЛ, 2019, з сайту видавництва
- Лл. 17 Деббі Пауелл "Прогуляйтеся цим світом у Різдвяний час", Templar, 2015, з сайту yakaboo
- Лл. 18 Ілюстратор Галя Зінько "Історії про Пандімуна", Біла Сова, 2021, з сайту yakaboo
- Лл. 19 Ілюстратор Галя Зінько "Лускунчик", Біла Сова, 2021, з сайту balkabooks
- Лл. 20 Ілюстратор Флоренс Дайє, "Як маленьке Лисенятко Святого Миколая шукало", Абрикос, 2020, з сайту видавництва

Лл. 21 Ілюстратор Гайом Перро “Ану спи, овечко!”, Блим-Блим, 2021, з сайту видавництва

Лл. 22 Ілюстратор Оксана Була, “Ведмідь не хоче спати”, ВСЛ, 2016, з сайту видавництва

Лл. 23 Ілюстратор Оксана Була “Вересова міль”, ВСЛ, 2022, з сайту видавництва

Лл. 24 Ілюстратор Оксана Була “Хто росте в саду”, ВСЛ, 2022, з сайту видавництва

Лл. 25 Ілюстратор Макс Фідлер, “Пан Слон і пані Газель ідуть до великого міста”, Блим-Блим, 2022, з сайту видавництва

Лл. 26 Ілюстратори Романа Романишин та Андрій Лесів “Куди і звідки”, ВСЛ, 2020, з сайту Творчої майстерні «Аграфка»

Лл. 27 Ілюстратори Романа Романишин та Андрій Лесів “Мій дім і речі в нім”, ВСЛ, 2015, з сайту видавництва

Лл. 28 Ілюстратор Агнес Баруцці “Хто там, за дверима?”, ВСЛ, 2021, з сайту видавництва

Лл. 29 Ілюстратор Ервін Мозер, “Моя хатка на дереві. Історії з-над і з-під землі”, Чорні вівці, 2022, з сайту Видавництво 21

Лл. 30 Ілюстратор Мар'яна Прохасько, серія книг про Кучерявих, видавництво ВСЛ, 2016-2017, з блогу видавництва

Лл. 31 Ілюстратор Наталя Шерстюк “Вони змінили світ. Видатні жінки України”, Талант, 2022, з сайту видавництва

Лл. 32 Ілюстратор Крістіна Андрес “Мишача зимонька, ведмежий сніжище”, Крокус, 2021, з сайту видавництва

Лл. 33 Ілюстратор Таня Горюшина “Найкращі дні року”, Крокус, 2019, з сайту видавництва

Лл. 34 Ілюстратор Олександр Шатохін “Вафельне серце”, Крокус, 2022, з сайту видавництва

Лл. 35 Ілюстратор Оля Музиченко, “Велике перевтілення” із серії книг “Цікава Україна”, Крокус, 2019, з сайту видавництва

Лл. 36 Ілюстратор Маша Фоя, “Мама прийшла” із серії книг “Цікава Україна”, Крокус, 2019, з сайту видавництва

Лл. 37 Ілюстратор Мар'яна Микитюк, “Біжи, саламандро!” із серії книг “Цікава Україна”, Крокус, 2019, з сайту видавництва

Лл. 38 Ілюстратор Світлана Балух, “Говерла” із серії книг “Цікава Україна”, Крокус, 2019, з сайту видавництва

Лл. 39 Ілюстратор Юля Шалімова, “Сюрприз для сов” із серії книг “Цікава Україна”, Крокус, 2019, з сайту видавництва

Лл. 40 Ілюстратори Марина та Дмитро Демковичі, “Булькало”, Крокус, 2018, з сайту видавництва

Лл. 41 Ілюстратор Юлія Косівчук “100 казок Мами Гуски”, Крокус, 2020

Лл. 42 Ілюстратор Девід Робертс “Посібник для початківців із спостереження за ведмедями” (A Beginner's Guide to Bear Spotting), Bloomsbury U.S.A. Children's Books, 2019, з сайту видавництва

Лл. 43 Ілюстратор Балух Світлана “Пташина колискова”, Крокус, 2017, з сайту видавництва

Лл. 44 Ілюстратор Мар'яна Прохасько “Хто зробить сніг”, ВСЛ, 2013

Лл. 45 Ілюстратор Аня Гаврилюк “Латочка і Крапочка”, Теза, 2022, з сайту інтернет-видання Барабука

Лл. 46 Ілюстратор Юлія Вус, “Мені (не) потрібен собака”, Ранок, 2020, з сайту інтернет-видання Барабука

Лл. 47 Ілюстратор Грася Олійко “Нечуй Невмирущий”, Ранок, 2019, з сайту видавництва

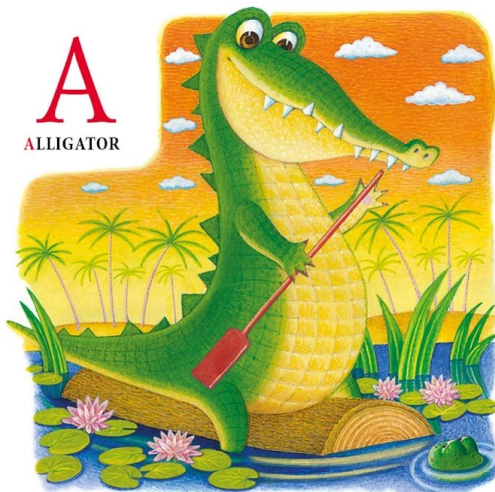
Лл. 48 Ілюстратор Стіан Гуле “Небеса Анни”, Видавництво, 2019, з сайту видавництва

Лл. 49 Ілюстратор Селін Дереньокур “Елі й Гастон: Ліс спогадів”, Видавництво, 2022

Лл. 50 Ілюстратор Шарлотта Парді, “Серце, плач”, Видавництво, 2018, з сайту видавництва

Лл. 51 Ілюстратор Анна Хьоглунд “Бути мною”, Видавництво, 2016, з сайту видавництва

ДОДАТКИ

There once was an alligator sitting on a log,
Down in the pool he saw a little frog,
In jumped the alligator and went around the log,
Splash went the water and away swam the frog!

Baa, baa, black sheep,
Have you any wool?
Yes, sir, yes, sir,
Three bags full;

One for the master,
And one for the dame,
And one for the little boy
Who lives down the lane.

Іл. 2

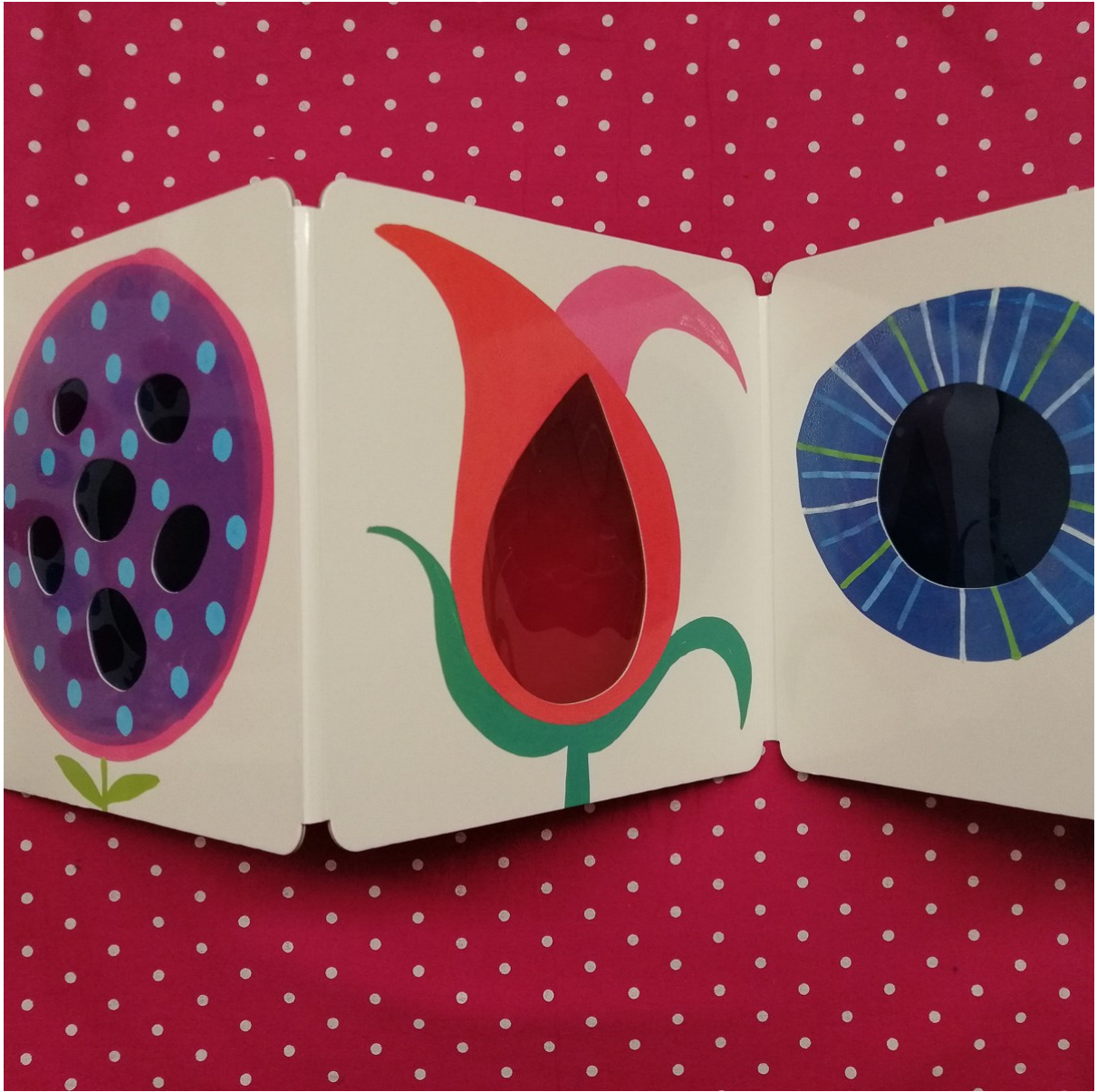
Ил. 3

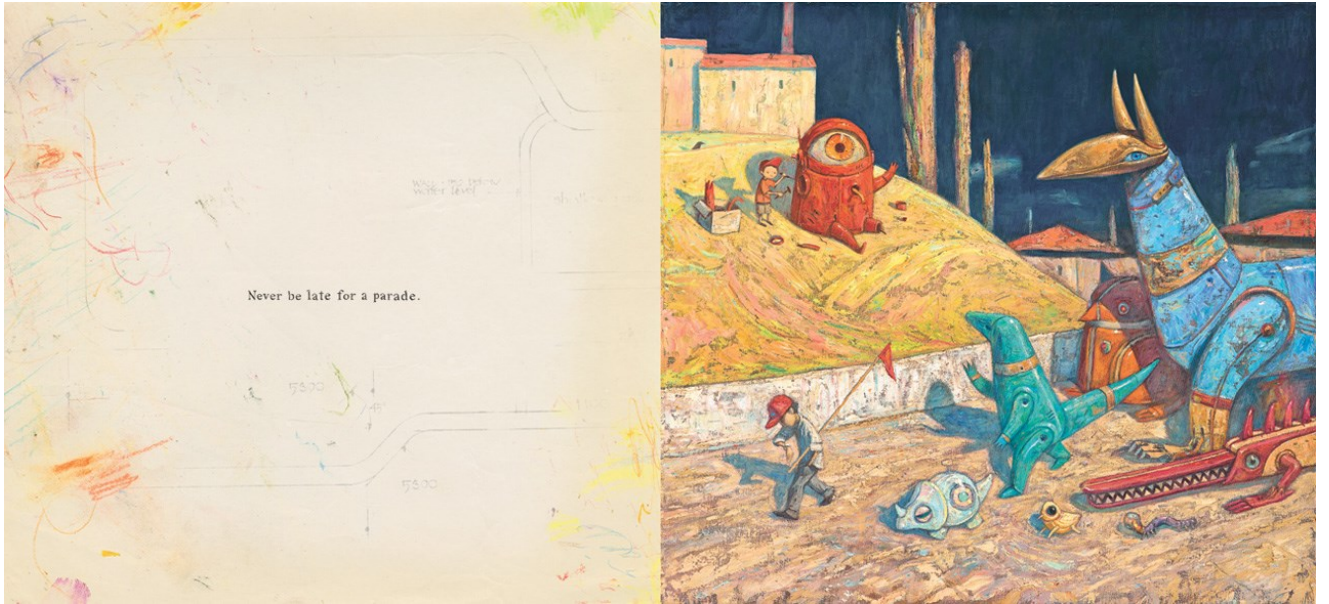
Лл. 4

Іл. 5

Ил. 6

Лл. 7

Лл. 8

Утка что-то такое чувствовала уже давно.
— Кто ты? И почему всё время ходишь
за мной?

— Наконец-то ты меня заметила, — сказала
смерть. — Я смерть.

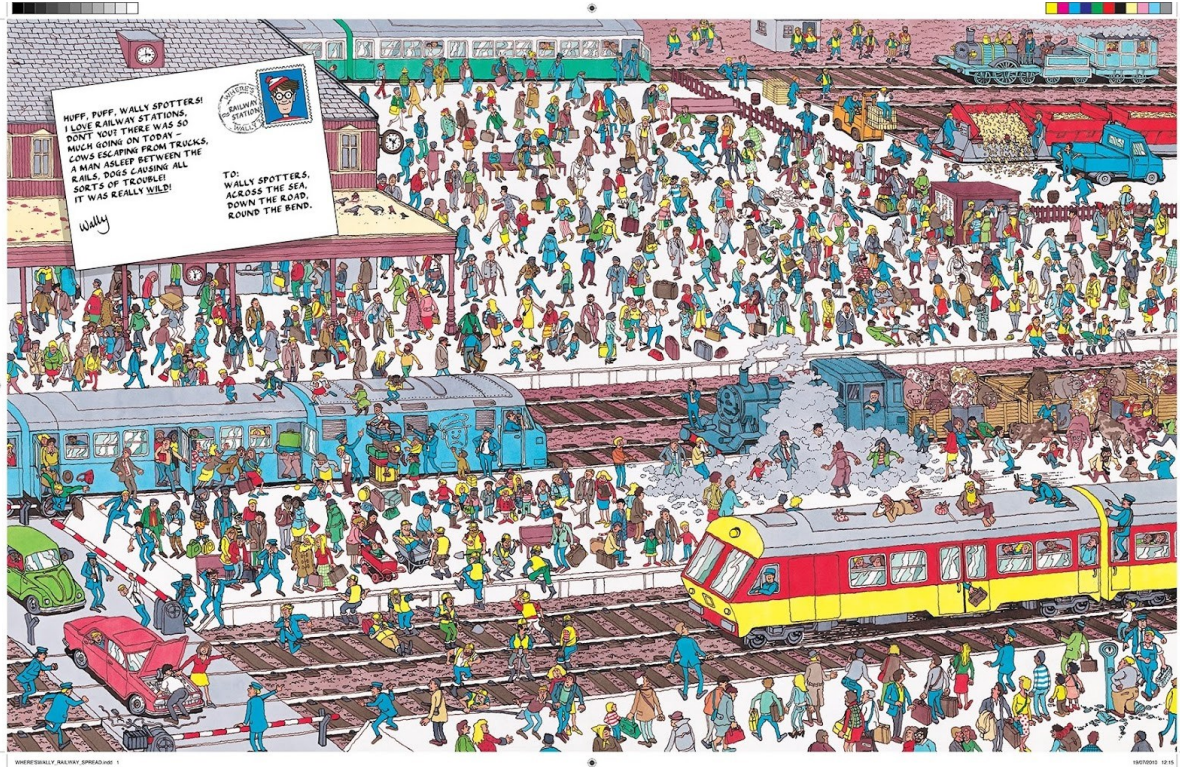
Ил. 9

Іл. 10

Ил. 11

Ил. 12

Ил. 13

Ил. 14

Ил. 15

Готуємося до школи

Ці п'ятеро друзів готуються піти до школи. Вони хочуть розповісти тобі все про те, що треба знати перед школою.

4

Перш ніж піти до школи, треба вдягнутися. Вмієш одягатися самостійно?

Ось ще кілька речей, які можуть тобі знадобитися у школі.

5

Іл. 16

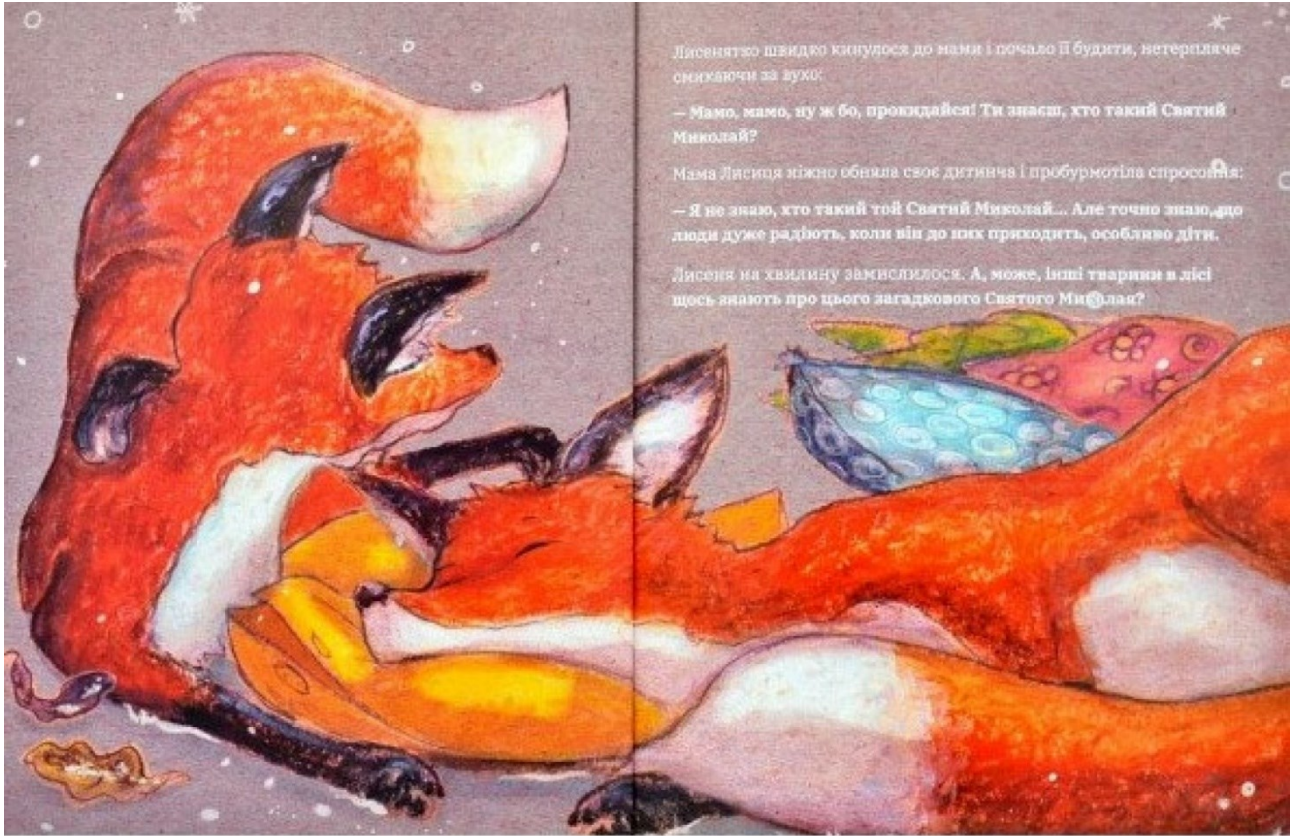
Іл. 17

Одного разу Вогник не з'явився. Панді прочекав його до самого вечора, але лисеня не прийшло. І наступного дня теж. Панді чекав допізна, а коли вже збирався йти, почувся шум крил. Поруч приземлилася Біла Сова.

Іл. 19

Лисенятко швидко кинулося до мами і почало її будити, нетерпляче смиключи за вухо:

— Мамо, мамо, ну ж бо, прокидайся! Ти знаєш, хто такий Святий Миколай?

Мама Лисиця ніжно обняла своє дитинча і пробурмотіла спорожня:
— Я не знаю, хто такий той Святий Миколай... Але точно знаю, що люди дуже радіють, коли він до них приходить, особливо діти.

Лисенця на хвилину замислилося. А, може, інші тварини в лісі щось знають про цього загадкового Святого Миколая?

Іл. 20

Данкен не любив лише однієї вечірньої справи — лягати спати — і займався всім, тільки не цим.

Данкен любив вечірній перекус і вечірні історії. Любив одягати улюблену піжаму. Навіть чистити зуби любив — але тільки улюбленою пастою зі смаком жувальної гумки.

Іл. 21

Одного разу зубр зустрів ведмеда.

Іл. 22

Вона зупинялась то тут, то там, видивляючись, що цікавого приніс вітер. І часто він приносить щомом звичайні та нічим не особливі...

Але звичайним і нічим не особливим листя могло видатись брудькому, тільки не Сірій Молі. Вона ніколи не зувала ані у вільховому гаю, ані на Сосновому пагорбі. Лише чула про дерева і ніколи не бачила їх. Вона збирала листки різних форм і зберігала їх в одній зі своїх схованок.

Іноді зі Соснового пагорба прилітали друзі молі – Сім і Кахан. Сіра Міль найперше розпитувала їх про листя.

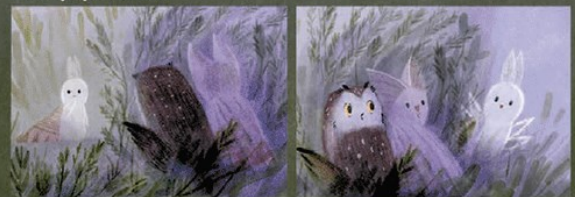

Друзі не надто добре знали на листках і назвах дерев.

Набагато більше їм подобалося грати в ігри. Кахан найдуше любив «Камінці і палички» – гру, яку придумав сам. Перед тим як вирушити в гості до Сірої Молі, Кахан старанно вибирав галузки, шматочки кори і дрібні каміння чужерідних форм. А коли друзі нарешті ось так сідали разом, висипав свої скарби на землю.

Грати в «Камінці і палички» було дуже просто: кожен по черзі викладав малюнок, а інші відгадували, що це.

Коли всі малюнки були відгадані, наставав час хобанок. Однак від Сірої Молі сховатись було дуже важко – вона знала кожен куш на галечині!

Іл. 23

Іл. 24

Іл. 25

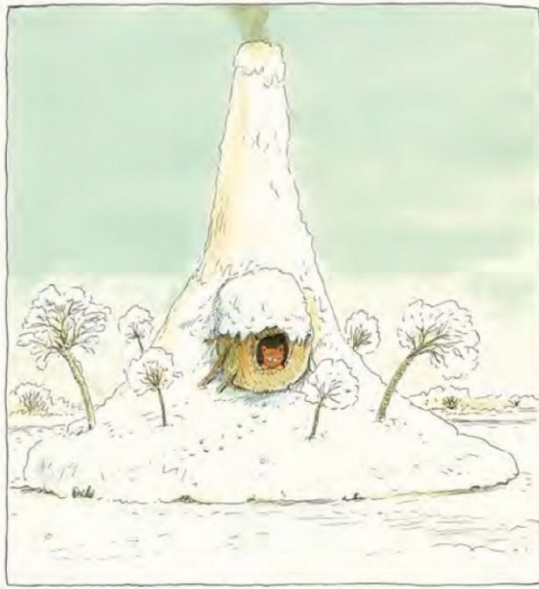
Іл. 26

Іл. 27

Іл. 28

Він буде хатку при вулкані! На острові ростуть горіхи, тож білченяті вистачить їжі. А його хатка взимку буде тепла-теплена!

12

Мишеня Мануель

Мишеня Мануель і полівка Діди живуть у зручній нірці. Березень. Фермер оре поле. Друзі чують, як торохтить трактор. Скоро весна!

Наступного дня перед входом до нірки Мануель і Діди бачать зграю ворон. Їхній ватажок пояснює мишенятам свою біду. Зграї кортить поласувати зерном із ріллі, але птахи бояться чоловіка.

13

Іл. 30

22

1061 року Анна вийшла заміж за найзamoжнішого магната після короля – Раула де Крені, графа Валуа.

Другий шлюб не позбавив її високого статусу королеви-матері. Анна лишилася впливовою і щедрою меценаткою.

У місті Санліс вона заснувала абатство Сен-Венсан, що існує донині. Уже майже тисячоліття тут зберігають пам'ять про благодійницю. А поряд з абатством створено Центр Анни Київської, що представляє українську культуру у Франції.

Анна Ярославна
є прародичкою щонайменше 32 французьких монархів.
Її нащадки належать до королівських домів Франції, Німеччини, Англії, Шотландії, Норвегії, Іспанії.
Королева Єлизавета II,
її діти та онуки також є нащадками Анни.

23

ОРДЕН КОРОЛЕВИ АННИ «ЧЕСТЬ ВІТЧИЗНИ» ПРИКРАШАЄ ГЕРАЛЬДИЧНИЙ ШИТ З ГЕРБОМ ЯРОСЛАВА МУДРОГО Й ШИТ ФРАНЦУЗЬКИХ КОРОЛІВ З ЛІЛІЯМИ.

«МА МОРТ НА PAS ERRETE MA VIE» –
«МОЯ СМЕРТЬ НЕ ЗУПИНИЛА МОЄ ЖИТТЯ».

У XIX столітті біля абатства Сен-Венсан мешканці Санліса встановили пам'ятник Анні Київській. А 2005 року було відкрито пам'ятник, який Україна подарувала Франції на знак давньої дружби.

Пам'ятник Анні Ярославні є і в Києві – в образі дівчинки. Щороку на честь легендарної королеви й київської князівни проходить Міжнародний фестиваль мистецтва «Anne de Kyiv Fest».

Іл. 31

Мишка поставила ялиночку посеред кімнати у розфарбований вазон і почала прикрашати. Повісила на неї все, що треба: сирні зірочки, кольорові кульки, шоколадні монети. Потім налила у вазон трохи води, бо деревце було з корінцями.

Навесні мишка з ведмедем викопують за будинком ямку і посадять там ялинку.

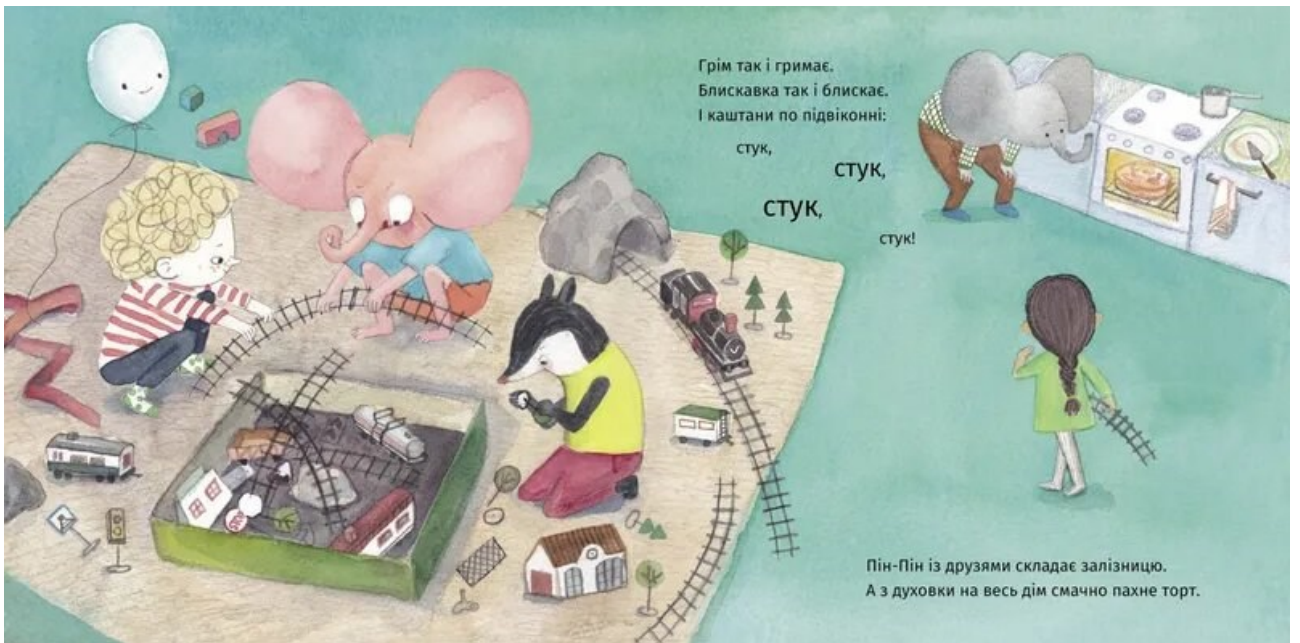
Ведмідь у цей час дрімав у своєму фотелі. Прокинувшись, він побачив, скільки всього встигла мишка, і задоволено пробурмотів: «Ця ялиночка вельми пасує до мишачого Різдва!»

Біля будинку росла ще й ведмежа ялина. Її він причепує пізніше, бо на це треба більше часу.

Ведмежа ялина не помістилась би у вазон, тож росла собі надворі, а щороку на Різдво ведмідь гарненько її прикрашав.

Іл. 32

Грім так і гримає.
Блискавка так і блискає.
І каштани по підвіконні:

стук,
стук,
стук,
стук!

Пін-Пін із друзями складає залізницю.
А з духовки на весь дім смачно пахне торт.

Іл. 33

Лена заверещала не своїм голосом, і з тієї миті геть усе пішло догори дригом.

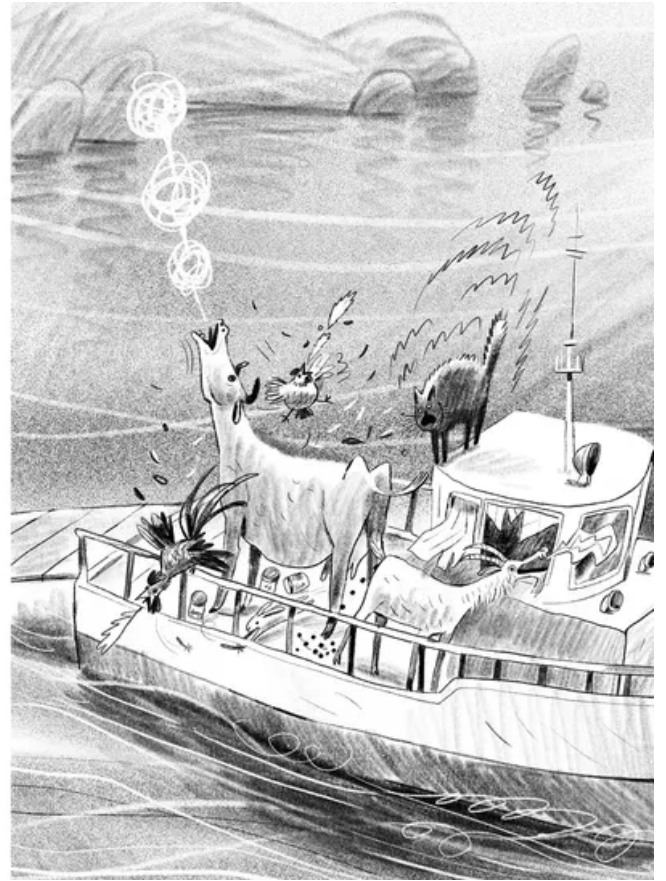
Теличка так перелякалася Лениного вереску, що підскочила десь на пів метра вгору і з гуркотом застрибула на катер. А на борту теличка мов сказала. Вона стала мукати, задерши голову до неба, та брикатися. Кіт і кролики кинулися врозтіч. Курка № 4 і півень то злітали, то опускалися вниз, кудкудакали й кукурікали. Козел ошелешено розглядався навколо і водночас гидив на палубу. І до цього всього теличка ще й посковзнулася на козлиних какулях і вдарилася ратицями об вікно з напівізжованою шторкою так, що воно розбилося. Усе перебувало в одному-єдиному русі — пір'я, какулі, кульбаби й кролики.

Ми з Леною стояли, звівши руки, й тільки дивилися. Урешті-решт теличка скочила в море — лишень плюснуло.

Аж тут з'явився дядько Тур. На теличчине щастя. На нашу біду.

— Що це тут у біса діється?! — крикнув він так, що його, напевно, почули в Колумбії.

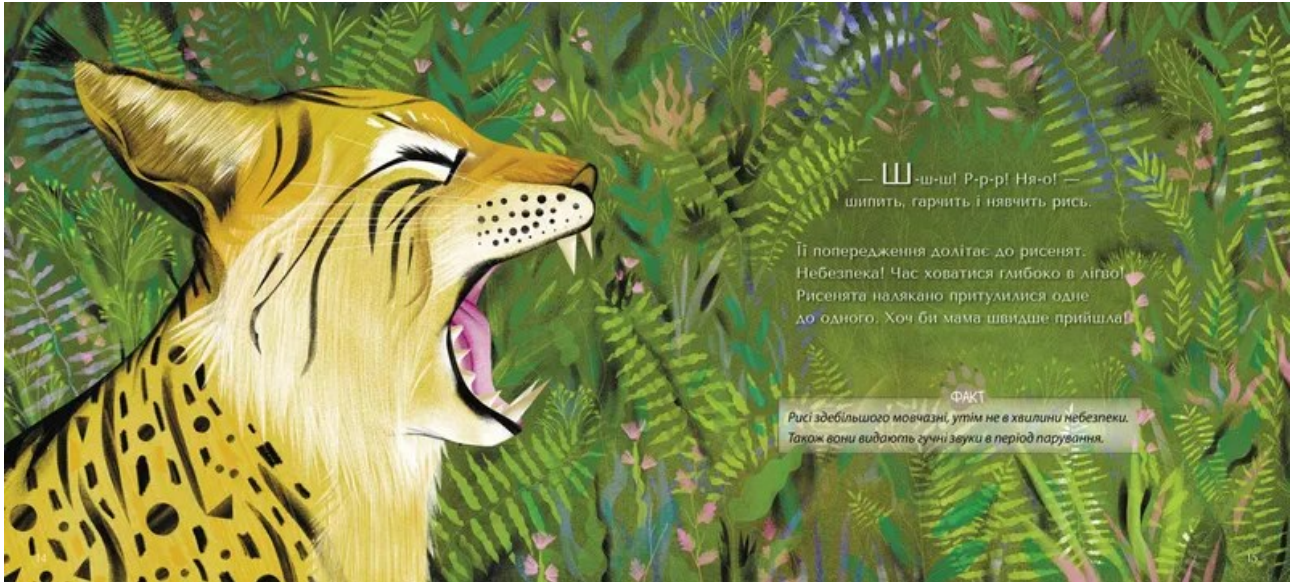
38

Іл. 34

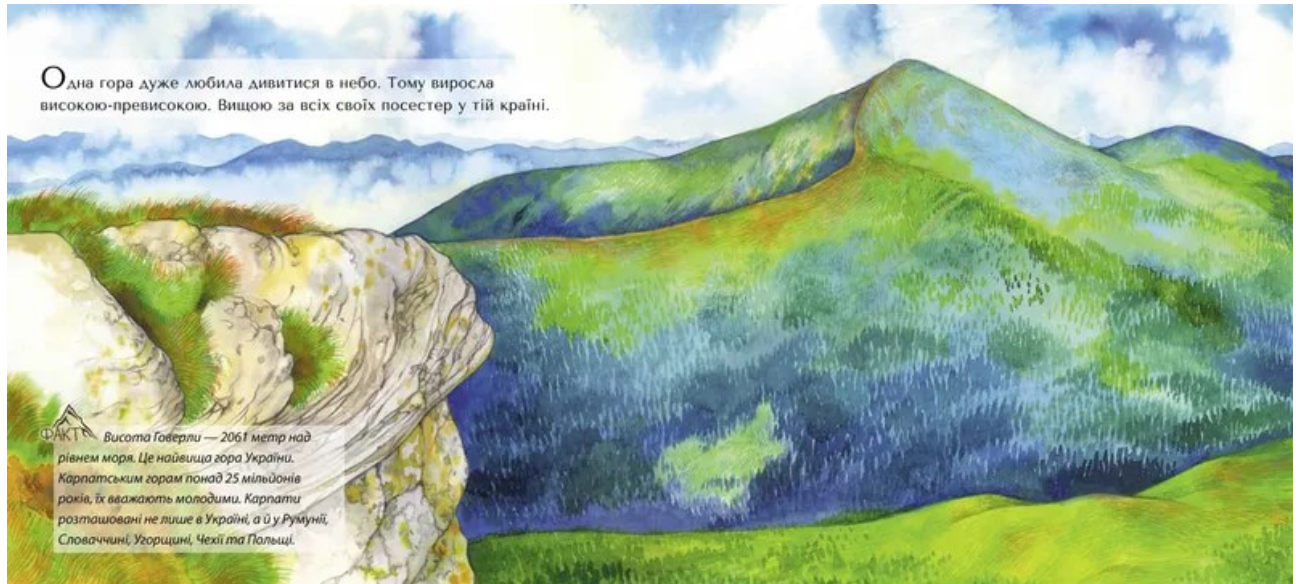
Іл. 35

Іл. 36

Іл. 37

Іл. 38

Іл. 39

на берег, то послизнувся. Він спробував знову — і навіть не переймався тим, що вимається в болоті. У жменях у нього були найгарніші камінці.
— ХРУСЬ! — сказав той.

Він кинув камінець трохи вбік від гірки з іншими камінцями.
— БЛЮМС! — сказав той і бризнув болотом навсідіч.

Остеронь виднілося трошки води. Він подумав, що якщо камінець впаде на цю воду, то вийде трохи краще. Але знову попав у болото.

— БЛЮМС! — казав камінець.

Насамкінець він таки попав у воду. Але й тепер вона не сказала «бульк».

— ПЛЪОМК! — почувся.

Гидкий маленький пльомк. Це все, на що була здатна ця плитка¹ вода. Тоді він побачив тих, про кого на якусь мить геть зовсім забув. Пундика, Октаву й Пекаря Лиса. Про качена він не пам'ятав увесь час.

— РІЧКА! — зарепетував він. — РІЧКА ЗНИКЛА!!!

Ніхто йому не відповів. Усі й самі давно це зрозуміли. Вони стояли на березі, втупивши носи в стару добру річку. Стояли й не могли відвести очей. І все зрозуміли. Що річки в них просто більше нема. Але вони мовчали й нічого не робили, тому Булькало вдихнув і ще раз закричав:

— РІЧКА! — гукнув він. — **ВОНА БІЛЬШЕ НЕ БУЛЬКАЄ! НЕ БУЛЬКАЄ! ЯК ТАКЕ МОЖЕ БУТИ?!**

— Ні, — сказав Пундик. — Такого не може бути. Це неможливо.

— Що не кажіть, — сказав Пекар Лис, — але це правда.

¹ Плиткий — мілкий, неглибокий.

— Але ж це неможливо. Правда, Пундику, що це зовсім неможливо? — сказав Булькало. — Хіба можна вкрасти річку? Як її взагалі можна забрати із собою?

— Отож-бо й воно, — сказав Пундик і примружився, дивлячись Пекареві Лису прямо у вічі. — Якщо ти такий дуже розумний і кажеш, що це правда, — почав він, — то будь такий ласкавий, просвіти нас, як можна забрати із собою річку? Га?!

Іл. 40

Sing a song of sixpence,
A pocket full of rye,
Four and twenty blackbirds,
Baked in a pie.

When the pie was opened,
The birds began to sing;
Wasn't that a dainty dish,
To set before the king?

The king was in his counting house,
Counting out his money;
The queen was in the parlour,
Eating bread and honey.

The maid was in the garden,
Hanging out the clothes;
When down came a blackbird
And pecked off her nose.

На копійку жита взяв,
Стільки, скільки зміг,
Двадцять п'ять шпаків поклав
Я у свій пиріг,

А шпаків спавати стали
Пісно: Ля-ля-ля,
Ну погоджесь, справа ця
Гідна короля!

Сам король в скарбниці гроші
Рахував від ранку,
Королева хліб із медом
Іа десь на ганку,

Юна служниця прання
Винесла у кіс,
Приметів до неї шпак
І дзьобнув прямо в ніс.

Іл. 41

Іл. 42

Іл. 43

Іл. 44

Іл. 45

З кущів вискочила Роза. Біло-жовта. З шерстю, схожою на застиглі морські хвилі, й холодним вологим носом. Але про це Макс ще не знав.

Собака підтягнула хвіст і всілася на нього. Вона була безпородна, і її це зовсім не турбувало.

Від несподіванки Макс опустився на ганок і звідти дивився на собаку. Він не те щоб любив собак, але він був людиною, а в людині закладена любов до собак та іноді — до котів. Тому він вичав Розу здалеку і згадував факти, які знав про собак.

У Розі потіють лапи.

Відбиток її носа неповторний, як і відбитки пальців людини.

Собака — перша тварина, яка побувала в космосі.

А ще собаки вміють закохуватися.

Роза дивилася на Макса своєю, часто моргаючими очима. Ніби заговарала з ним. Або не довіряла.

Подивившись на Розу, Макс згадав, що собаки можуть по-справжньому сумувати. Це називається депресією.

14

Іл. 47

Іл. 48

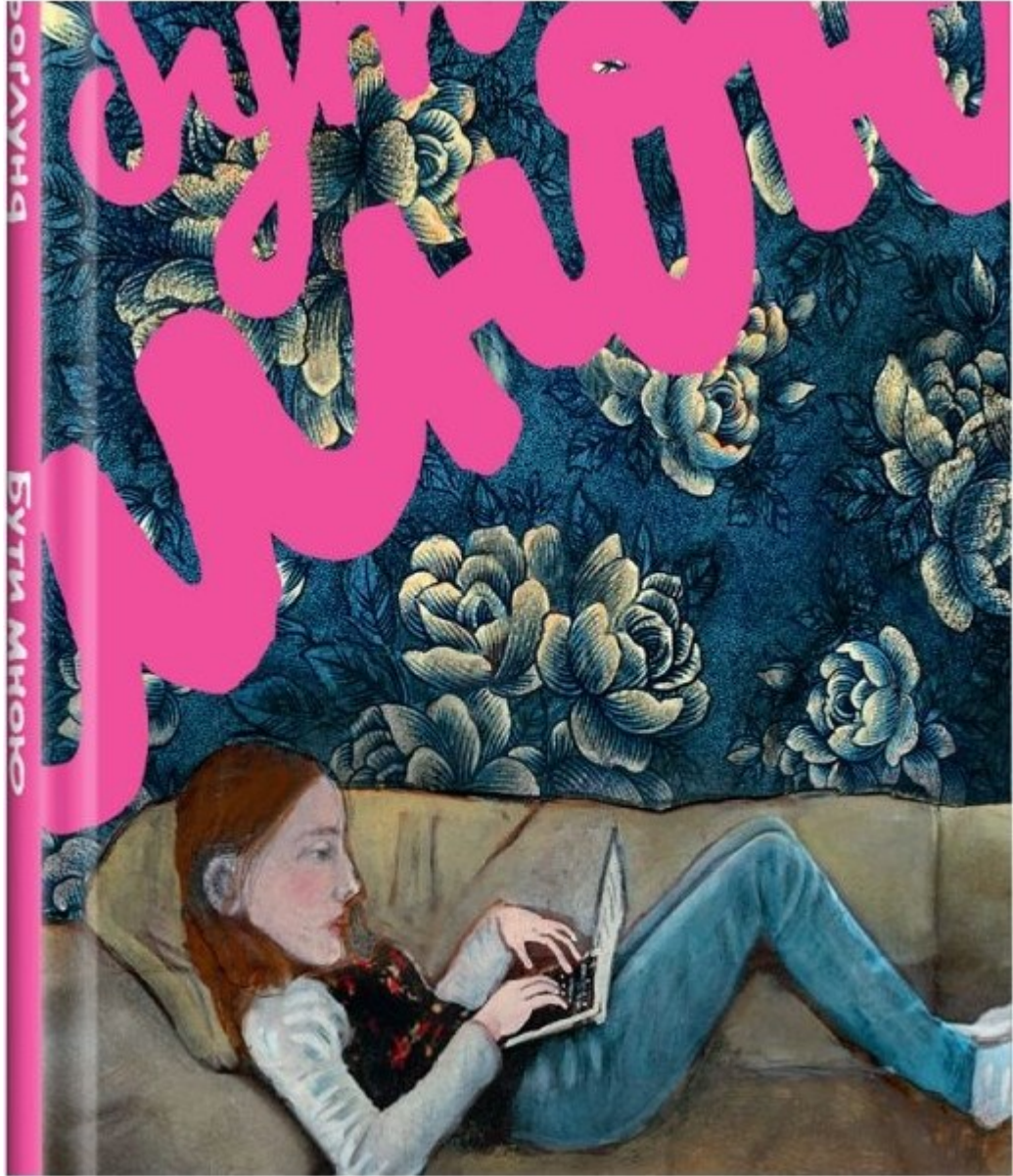
Іл. 49

«Може, нам вдасться перехитрити страшну гостю, і вона забуде про час, а потім їй доведеться бігти далі без бабусі», — так думали всі четверо.

Тому діти пригощали Смерть кавою, і щоразу, коли вона робила останній ковток, старший уже стояв поруч із кавником. «Пані, бажаєте ще чашечку?» — ввічливо пропонував він. Смерть схвально кивала, бо надзвичайно любила каву, а особливо міцну, чорну як ніч каву.

Діти знали про це, тому кавуванням намагалися відтягнути час. Бо так само добре вони знали, що в Смерті є лише одна подруга — Ніч. Смерть буде змушена швидко повертатися додому, щоб устигнути у своє королівство до світанку.

Ил. 51